

ЗАКОН ЗА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ

Въпроси и отговори

Български център за нестопанско право
София, 2011

Български център за нестопанско право

ЗАКОН ЗА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ
Въпроси и отговори

Преработено и допълнено издание

© Български център за нестопанско право*, 2011

* Всички авторски права върху текста са запазени за Български център за нестопанско право. БЦНП допуска използване на текстове с единствено условие да бъде цитиран източникът.

Българският център за нестопанско право (БЦНП)* е създаден през юли 2001 г. и е вписан в Централния регистър към Министерството на правосъдието като фондация в обществена полза. БЦНП е местният партньор на Международния център за нестопанско право (ICNL) със седалище във Вашингтон и на Европейския център за нестопанско право (ECNL) със седалище в Будапеща.

Мисията на БЦНП е да оказва подкрепа при изработване и прилагане на закони и политики с цел развитие на гражданското общество, гражданско участие и добро управление в България. БЦНП следва мисията си вярвайки, че развитието на правната рамка на нестопанските организации е основен механизъм за създаване на независимо и проспериращо гражданско общество. БЦНП насърчава прозрачността, отчетността и създаването на подходяща структура на управление на юридическите лица с нестопанска цел в България.

ЗА ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ:

Български център за нестопанско право
1000 София, България, ул. Добруджа 6
тел./факс: (+359 2) 981 66 17; (+359 2) 988 81 66
ел. поща: info@bcnl.org
Интернет: www.bcnl.org

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Настоящата книжка се издава от Българския център за нестопанско право по проект „www.ngobg.info: от база данни към интернет портал“, финансиран с грант на Тръста за гражданско общество в Централна и Източна Европа.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО УВОД.....	8
------------------	---

ВЪПРОСИ И ОТГОВОРИ ПО ЗЮЛНЦ

I. ОБЩА ЧАСТ

1. Какво урежда Законът за юридическите лица с нестопанска цел?.....	9
2. Може ли да се сдружават граждани, без да се регистрират по ЗЮЛНЦ?	10
3. Читалищата, профсъюзите, вероизповеданията и политическите партии ЮЛНЦ ли са?.....	10
4. Културните и спортните организации ЮЛНЦ ли са?	11
5. Създава ли ЗЮЛНЦ данъчни облекчения и други привилегии за ЮЛНЦ?	12
6. Каква е допустимата намеса на съда в дейността и вземането на решения в ЮЛНЦ?	13
7. Какви видове ЮЛНЦ предвижда ЗЮЛНЦ?	14
8. Каква е разликата между фондациите и сдруженията?	14
9. Кой може да бъде учредител на ЮЛНЦ?	15
10. Може ли общината и държавата да бъдат учредители и да участват в ЮЛНЦ?	16
11.Какво представляват върховните, управителните, изпълнителните и допълнителните органи на ЮЛНЦ?.....	16
12.Какви са правата и задълженията на членовете на ЮЛНЦ, респективно на членовете на органите на ЮЛНЦ?.....	17
13. Каква отговорност носят членовете на органите на ЮЛНЦ?	18
14. Може ли ЮЛНЦ да плаща възнаграждения на членовете на органите си и има ли задължение за това?	19

15. Какво представляват клоновете на местни и чуждестранни ЮЛНЦ?	2-
16. Как чужденци могат да извършват дейност с нестопанска цел в България?.....	21
17. Може ли ЮЛНЦ да извършват политическа дейност?.....	22
18. Може ли ЮЛНЦ да извършват религиозна дейност?.....	22
19. Може ли ЮЛНЦ да извършват синдикална дейност?	23

II. РЕГИСТРАЦИЯ

20. Кога възниква ЮЛНЦ и как се регистрира?	23
21. Какъв е смисълът на съдебната регистрация?.....	24
22. От кой момент ЮЛНЦ може да поема права и задължения?	24
23. Колко време отнема регистрацията на едно ЮЛНЦ?.....	25
24. Как се правят справки и откъде може да се намери информация за вписани ЮЛНЦ?	26
25. Кога се извършва пререгистрация в съда на вече вписани ЮЛНЦ?	26
26. Какви допълнителни регистрации трябва да направят ЮЛНЦ след съдебната регистрация?	27

III. ЦЕЛИ И ДЕЙНОСТИ НА ЮЛНЦ

29. Какви цели може да има ЮЛНЦ?	28
30. Какъв вид дейност извършват ЮЛНЦ?.....	28
31. Какво представлява стопанската дейност на ЮЛНЦ?.....	29
32. Как можем да различим дали една дейност е стопанска или нестопанска?	30
33. Може ли ЮЛНЦ да учредява или участва в търговско дружество?	31
34. Какви отчети трябва да подава ЮЛНЦ, пред кого и в какви срокове?	33
35. В кои случаи ЮЛНЦ подлежат на независим одит?	35

IV. СДРУЖЕНИЕ

36. Как се учредява сдружение?	36
37. Какво представлява Устава на едно сдружение и какво трябва да съдържа той?.....	36
38. Какво следва да се заяви за вписване в съда при регистрацията на сдружение?	38
39. Кой взема решенията в сдружението?	38
40. Как взема решения Общото събрание на сдружението?.....	40
41. Как взема решения Управителния съвет на сдружението?	41
42. Какви са вътрешно организационните актове на сдружението?	42
43. Кой, как и кога може да обжалва решения на органите на сдружение?	42

V. ФОНДАЦИЯ

44. Как се учредява фондация?	43
45. Какво представлява Учредителния акт на Фондацията?	44
46. Какво следва да се заяви за вписване в съда при регистрацията на фондация?	44
47. Какво представляват запазените права при фондацията?	44
48. Кой взема решенията във фондацията?	45
49. Как вземат решения органите на фондацията?	46
50. Какви са вътрешно организационните актове на фондацията?	46

VI. ОБЩЕСТВЕНА И ЧАСТНА ПОЛЗА

51. Какво означава определянето на едно ЮЛНЦ за извършване на дейност в частна или в обществена полза?	47
52. Къде следва да се заяви, че ЮЛНЦ се е самоопределило в обществена полза?.....	48
53. Подлежи ли на отмяна определянето в частна или обществена полза?.....	48
54. Какви са законовите изисквания спрямо ЮЛНЦ в обществена полза?	49
55. Какви са правилата за избягване конфликта на интереси при разходване на имуществото на ЮЛНЦ в обществена полза?.....	50

56. Какви са отношенията между ЮЛНЦ в обществена полза и държавата?	51
57. Какви задължения имат ЮЛНЦ в частна полза към държавата?	53

VII. ЦЕНТРАЛЕН РЕГИСТЪР

58. Какво е Централния регистър (ЦР) за ЮЛНЦ в обществена полза?	54
59. Кои организации подлежат на вписване в ЦР?.....	54
60. Как се вписват ЮЛНЦ в Централния регистър при Министерство на правосъдието?	55
61. Има ли срокове за регистрация в ЦР и какво се случва, ако те бъдат пропуснати?	56
62. Кога може да бъде отказано вписване в ЦР?	56
63. Как и в какъв срок може да се обжалва отказ за регистрация в ЦР?	57
64. Какви са задълженията на ЮЛНЦ в обществена полза спрямо Централния регистър?.....	57
65. Какви са правомощията на Централния регистър спрямо вписаните в него ЮЛНЦ в обществена полза?	58
66. В кои случаи вписването на ЮЛНЦ в Централния регистър се заличава?	58
67. Какви са последиците от заличаването?.....	59

VIII. ПРЕКРАТЯВАНЕ

68. Как се прекратяват ЮЛНЦ?	60
69. Кой може да иска прекратяване?.....	60
70. Какви етапи включва процедурата по прекратяване чрез ликвидация на ЮЛНЦ?.....	61
71. Какво става с имуществото на прекратените ЮЛНЦ?	62
72. Какви са изискванията за съхраняване на документация на ЮЛНЦ и къде се съхранява тази документация след тяхното прекратяване?.....	63

ЗАКОН ЗА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ	65
---	-----------

ВМЕСТО УВОД

Настоящото издание представя актуалния правен режим за учредяването на юридическите лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) и тяхната дейност в България за 2011. Целта му е даде отговори на ясен и достъпен език на повечето въпроси, свързани с процедурите по регистрацията и извършването на нестопанска и стопанска дейност от неправителствените организации. Изданието е част от поредица публикации на Българския център за нестопанско право, свързани с правната рамка на ЮЛНЦ. Целта ни е тази книга да се превърне в полезно помагало за всеки, който желае да учреди или участва в ЮЛНЦ, както и за ръководителите и служителите на вече съществуващи организации.

Положили сме усилия да представим последователно основните въпроси, възникващи при учредяването на неправителствените организации в България и осъществяваната от тях дейност. В материала са включени въпроси и отговори за:

- Видовете ЮЛНЦ, както и общи за всички тях проблеми, като например отговорността на членовете на управителния орган, възможността чужденци да извършват нестопанска дейност в България и други подобни;
- Процедурите по регистрация и прекратяване на ЮЛНЦ;
- Целите и дейността на ЮЛНЦ;
- Същността и разликите между статутите на обществената и частната полза;
- Правомощията и контрола, осъществяван от Централния регистър при Министерство на правосъдието по отношение на организациите в обществена полза;
- Различните местни данъци и такси и др.

На края на изданието е публикуван и актуалният текст на Закона за юридическите лица с нестопанска цел към април 2011 г.

ВЪПРОСИ И ОТГОВОРИ ПО ЗЮЛНЦ¹

I. ОБЩА ЧАСТ

1. Какво урежда Законът за юридическите лица с нестопанска цел?

Правото на сдружаване е основно конституционно право на гражданите. То се упражнява чрез създаване на обединения на граждани, които си поставят различни цели – просветни, правозащитни, търговски, политически, религиозни и др. Създадените обединения от граждани могат да имат качеството юридическо лице, т.е. организационна форма, призната от правния ред. От друга страна, законодателството не забранява подобни обединения да съществуват и като неформални структури на гражданското общество, които на основата на свободата на договарянето чрез споразумение между отделните граждани да имат собствени правила за начина, по който ще постигат поставените от тях нестопански цели

Законът за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) урежда необходимите правни стъпки за придобиване и загубване на качеството на юридическо лице с нестопанска цел (ЮЛНЦ) – учредяване, регистрация, устройство, дейност и прекратяване. Със ЗЮЛНЦ се въвежда за първи път делението на организации в обществена и частна полза и свързаните с това разлики при тяхното възникване, структура, дейност и прекратяване. Сред общите положения в закона са, че ЮЛНЦ не могат да извършват политическа, религиозна и синдикална дейност. Същевременно те могат да извършват допълнителна стопанска дейност, която е пряко свързана с предмета на основната им дейност и като използват прихода за постигане на определените в устава или учредителния акт цели.

Според вида и целите им ЮЛНЦ могат да бъдат сдружения, фондации, политически партии, синдикати, вероизповедания, читалища и други. ЗЮЛНЦ е общ закон, който регламентира основните форми на ЮЛНЦ – фондация и сдружение. За другите видове юридически лица с нестопанска цел има отделни закони – Закон за политическите партии, Закон за вероизповеданията, Закон за народните читалища и други. Партиите, вероизповеданията и синдикатите са специални видове ЮЛНЦ и специалните закони, които ги уреждат препращат към ЗЮЛНЦ за неуредените въпроси или за режима на регистрацията им.

¹ Отговорите в настоящото издание са предоставени по обобщени от екипа на БЦНП казуси от практиката на ЮЛНЦ и не би трябвало да се възприемат като професионална консултация по контретен правен казус, предоставен на база на установена конкретна фактическа обстановка.

2. Може ли да се сдружават граждани, без да се регистрират по ЗЮЛНЦ?

Подобна възможност е свързана с конституционното право на сдружаване и свободата под каква форма това да бъде направено. Неформалните обединения на граждани не се регистрират по ЗЮЛНЦ. На общо основание гражданите могат да се обединяват без това да е свързано с възникването на отделен правен субект. Неформалните обединения имат свободата да определят как да се организират без да е необходимо спазването на формални процедури. При регистрираните по ЗЮЛНЦ организации има възникнал нов субект – юридическо лице, отделен от лицата, които са го създавали, членуват в него или формират органите му. Този нов правен субект може самостоятелно да встъпва в отношения с трети лица, да поема права и задължения, да има и разпределя собствено имущество.

При неформалните обединения, няма отделен правен субект. Те не могат да действат като една отделна организация, която от свое име да участва в гражданския оборот, а поеманите права и задължения са от името на отделните лица, участващи в обединението.

3. Читалищата, профсъюзите, вероизповеданията и политическите партии ЮЛНЦ ли са?

Читалищата, профсъюзите, вероизповеданията и политическите партии са отделни форми на обединения на гражданите, които се различават както по отношение на предмета на извършваната дейност, така и по поставените цели. Именно тези особености са основанието за приемане на различни нормативни актове, които регулират съответния вид организации. В преходните и заключителните разпоредби на ЗЮЛНЦ изрично е поставено изискване организациите, които имат за цел извършването на политическа, синдикална и религиозна дейност да се уреждат с отделен закон.

Според Закона за народните читалища, народните читалища са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват и държавни културно-просветни задачи. В тяхната дейност могат да участват всякакви физически лица без оглед на ограничения на възраст и пол, политически и религиозни възгледи и етническо самосъзнание. Те са особен вид ЮЛНЦ, на които са възложени специални културно просветни функции.

Според Кодекса на труда, на синдикалните организации са възложе-

ни функции по защита на правата на трудещите се и представителство на техните интереси. Въпреки че, според кодекса, спрямо тях се прилага редът за регистрация на сдруженията с нестопанска цел, синдикалните организации са отделен вид юридически лица, които по силата на закона имат други цели и задължения.

Според Закона за политическите партии, политическите партии са доброволни сдружения на български граждани с избирателни права, които съдействат за формиране и изразяване на политическата воля на гражданите чрез избори или по други демократични начини. За неуредените в закона въпроси се прилага ЗЮЛНЦ. Това обаче не превръща политическите партии в сдружения с нестопанска цел. Те имат конституционно и законово определени функции, които ги отличават от ЮЛНЦ. В самия конституционен текст е направено това разграничение: сдруженията на гражданите, включително синдикалните организации, не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи само на политическите партии.

Според Закона за вероизповеданията „вероизповедание“ е съвкупността от верски убеждения и принципи, религиозната общност и нейната религиозна институция. „Религиозна общност“ е доброволно обединение на физически лица за изповядване на дадена религия, извършване на богослужение, религиозни обреди и церемонии. „Религиозна институция“ е регистрираната в съгласие със Закона за вероизповеданията религиозна общност, която има качеството на юридическо лице, свои ръководни органи и устав. Софийският градски съд води публичен регистър на вероизповеданията със статут на юридически лица. Предвидена е възможност след предварително съгласие на съответната религиозна институция да могат да се създават отделни ЮЛНЦ за подпомагане и популяризиране на определено вероизповедание, които нямат право да осъществяват дейност, представляваща публично практикуване на вероизповедание. От изложеното може да се направи извода, че вероизповеданията не са ЮЛНЦ, а са особен вид юридически лица, които се регулират от разпоредбите в Закона за вероизповеданията.

4. Културните и спортните организации ЮЛНЦ ли са?

Културните организации са особен вид ЮЛНЦ. Това са организации, чиито основни дейности са свързани със създаването, разпространяването и опазването на културните ценности, напр. музеи, галерии, театри. По формата си на собственост културните организации биват държавни, общински, частни или със смесено участие. Дейност като частна културна организация могат да осъществяват лица, регистрирани по реда на

Търговския закон, ЗЮЛНЦ или Закона за кооперациите. Това означава, че културната организация може да има някоя от правно-организационните форми, предвидени в тези закони – търговско дружество, фондация, сдружение или кооперация. Когато е регистрирана като фондация или сдружение културната организация, следва изискванията на ЗЮЛНЦ по регистрация, устройство и прекратяване. Специални закони като Закона за развитие и закрила на културата, Закона за културното наследство и др. регламентират дейността на съответната културна институция. В този смисъл, с оглед специфичната дейност и цели на културната организация се приема, че тя не е типично ЮЛНЦ.

Спортните организации се регламентират в Закона за физическото възпитание и спорта. Спортните организации са юридически лица, които осъществяват тренировъчна, състезателна и организационно-административна дейност по един или няколко вида спорт и развиват и популяризират физическото възпитание и спорта. Спортните организации се делят на спортни клубове, спортни федерации и национални спортни организации. ЗЮЛНЦ е приложим по отношение на спортните организации, доколкото, за да възникне една спортна организация е необходимо да бъде регистрирана като юридическо лице с нестопанска цел, съобразно неговите разпоредби.

Спортните организации, също както и културните не са типични ЮЛНЦ, макар и да имат същата правно-организационна форма. Културните и спортните организации преследват специфични цели и извършват специфични дейности. Други специални закони уреждат дейността им.

5. Създава ли ЗЮЛНЦ данъчни облекчения и други привилегии за ЮЛНЦ?

ЗЮЛНЦ създава общата възможност държавата да подпомага вписаните в Централния регистър на Министерството на правосъдието ЮЛНЦ в обществена полза чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други финансови и икономически облекчения, предвидени в съответните специални закони. Възможно е държавата да реши да финансира ЮЛНЦ като следва да създаде условия и ред, по които да става това. Така, законът не предоставя пряко данъчни облекчения или други привилегии за ЮЛНЦ, а урежда принципната възможност, която може да се осъществи само чрез приемането на конкретни разпоредби в други закони. Такива има приети в Закона за облагане доходите на физическите лица, Закона за местните данъци и такси, Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за данъка върху добавената стойност.

6. Каква е допустимата намеса на съда в дейността и вземането на решения в ЮЛНЦ?

В законодателството ни са уредени начините и органите, чрез които държавата може да се намесва в дейността на ЮЛНЦ.

На първо място съдът упражнява контрол върху дейността на ЮЛНЦ. Този контрол се осъществява, както в процеса на тяхното учредяване, така и след възникването им. Контролните функции, обаче, са стриктно ограничени, за да се защитят основни принципи на гражданската свобода.

Законът предвижда, че едно ЮЛНЦ следва да се подчинява на определени изисквания при неговото учредяване, устройство и дейност. Съдът като независим орган следва да прецени до каква степен са спазени изискванията на закона – например, брой учредители, приет учредителен акт, съдържание на документите и други, така че да бъдат защитени основни права и интереси на гражданите. В тези случаи съдът има само изрично определената от закона компетентност. Извършвайки проверка на необходимите за регистрацията документи, съдът преценява дали някой от тях не противоречи на императивни правни норми. При установяване на противоречие със закона или непълнота в документите, съдът не може сам да измени волята на учредителите, а единствено да изиска от самите учредители да направят това.

След регистрацията на ЮЛНЦ съдът може да контролира тяхната дейност, само ако тя противоречи на Конституцията, законите и добрите нрави, като по искане на всеки заинтересуван или на прокурора ЮЛНЦ може да бъде прекратено от съда.

За сдруженията законът предвижда решенията на общото събрание да подлежат на съдебен контрол относно тяхната законосъобразност и съответствие с устава. Този контрол може да бъде иницииран от всеки член на сдружението или на негов орган, или от прокурора в едномесечен срок от узнаването, но не по-късно от една година от датата на вземане на решението.

При фондациите, ако са нужни действия за изменение или допълнение на учредителния акт и е невъзможно те да бъдат извършени от учредителя или по установен от него или закона ред, окръжният съд по седалището на фондацията извършва това по искане на заинтересованите страни. В този случай съдът е длъжен да се съобрази с волята, изразена с учредителния акт. Също така, ако органите на фондацията не могат да попълнят състава си и с това би се затруднила дейността на фондацията, всяко лице от състава им, както и всеки, който би се ползвал от дейността на фондацията може да поиска от съда да попълни състава на органите като се съобрази с волята в учредителния акт.

Други органи, чрез които държавата може да следи дейността на ЮЛНЦ са:

- Централният регистър при Министерство на правосъдието за вписаните в него ЮЛНЦ в обществена полза;
- Националната агенция за приходите във връзка с данъчното отчитане и облагане на ЮЛНЦ;
- Агенцията за държавна финансова инспекция и Сметната палата за финансовата дейност на ЮЛНЦ, когато получават и разходват средства от държавата или от фондовете на Европейския съюз (ЕС);
- Комисията за защита на личните данни, когато ЮЛНЦ са администратори на лични данни;
- Държавна агенция „Национална сигурност“ във връзка с предотвратяване на прането на пари и финансирането на тероризма;
- Националният статистически институт, към който се подават годишните отчети на ЮЛНЦ и който обработва статистическа информация за тях;
- Други специализирани администрации, в чиято компетентност са функциите по надзор върху отделни видове дейности, като социално подпомагане, здравеопазване и т.н.

7. Какви видове ЮЛНЦ предвижда ЗЮЛНЦ?

Законът предвижда, че ЮЛНЦ са два вида – сдружения и фондации, според правно организационната им форма като юридически лица.

Сдружението е обединение на физически и/или юридически лица за постигане на нестопанска цел. Фондацията е организация, на която е предоставено имущество за постигане на нестопанска цел.

ЗЮЛНЦ предвижда и два статута за ЮЛНЦ, които се определят според целите и резултатите от основната дейност на организациите. Така всяко сдружение или фондация може да бъде определено за извършване на дейност в обществена или в частна полза. Това не са отделни видове ЮЛНЦ, а представляват законови статuti, предоставени на организациите. Различният статут на организацията, определя и различния обем на нейните законови права и задължения.

8. Каква е разликата между фондациите и сдруженията?

Основната разлика между двата вида ЮЛНЦ според българското законодателство е в тяхното устройство. Сдружението представлява до-

броволно обединение на три или повече лица за извършване на дейност с нестопанска цел. В същността на сдружението е заложена готовността на неговите учредители и членове да полагат лични усилия за постигане на нестопанските му цели. Оттук основната специфика при сдружението е това, че то е корпоративно устроено ЮЛНЦ т.е. такова, което има членове и при което съществува правно отношение между всяко отделно лице член и самото сдружение.

Фондацията няма членове. При нея няма обединяване на лица, които са готови със съвместни усилия активно да работят за постигане на нейните цели. Най-краткото определение за нея е че тя е едно персонализирано имущество, т.е. имущество, което безвъзмездно е посветено и предоставено за постигане на нестопански цели и на което са придадени белезите на самостоятелно юридическо лице. Фондацията по своята правна природа не включва в себе си изискването нейните учредители да извършват дейност за преследване и постигане на нейните цели. Достатъчно е те да предоставят имущество, което да служи за това.

От гледна точка на избора на цели, дейности и статут на частна или обществена полза, двата вида ЮЛНЦ са абсолютно равнопоставени. Каквито нестопански цели може да си постави едно сдружение, такива може да си постави и една фондация. Както сдруженията, така и фондациите могат да извършват освен нестопанска и стопанска дейност при условията на ЗЮЛНЦ. И сдруженията и фондациите могат да се определят за извършване на дейност както в частна, така и в обществена полза.

9. Кой може да бъде учредител на ЮЛНЦ?

Учредители на ЮЛНЦ могат да бъдат:

- български дееспособни физически лица (всяко лице, навършило 18 години и което не е поставено под запрещение);
- български юридически лица (чието седалище и адрес на управление се намират на територията на Република България). Учредители могат да бъдат всякакви юридически лица, независимо от правно-организационната им форма – търговски дружества (ЕООД, ООД, АД, СД и др.), фондации, сдружения, кооперации;
- чуждестранни физически лица;
- чуждестранни юридически лица.

10. Може ли общината и държавата да бъдат учредители и да участват в ЮЛНЦ?

Общината, като отделно юридическо лице, може да бъде учредител на ЮЛНЦ. Тя може да бъде учредител на ЮЛНЦ и съвместно с други физически или юридически лица. Особеност, свързана с участието на общини специално в сдружения с нестопанска цел е, че съгласно изискване в Закона за местното самоуправление и местната администрация тези сдружения могат да са само за развиване на обществено полезна дейност. Решението за това общината да бъде учредител на ЮЛНЦ се взема от общинския съвет на съответната община.

Независимо, че не е изрично регламентирано държавата може чрез органите си да бъде учредител на ЮЛНЦ. Разбира се за всеки конкретен случай, трябва да се изследва какъв е органът в държавната йерархия, с какви правомощия разполага и как взема решението за учредяване или участие в ЮЛНЦ и дали няма никакви ограничителни разпоредби, пречещи възможността му да бъде учредител на ЮЛНЦ.

11. Какво представляват върховните, управителните, изпълнителните и допълнителните органи на ЮЛНЦ?

Органите на ЮЛНЦ са онези вътрешни организационни тела, чрез които фондациите и сдруженията функционират – формират воля, вземат решения, участват в гражданския оборот. Органите могат да бъдат разделени на основни и допълнителни. Основни са органите, които законът изисква като минимум да бъдат създадени в едно ЮЛНЦ. При сдруженията това са Общото събрание и Управителния съвет, респективно управителя. При фондациите вида на органите зависи от волята на учредителите и ползата, в която те осъществяват дейността си. Законът позволява на фондациите в частна полза да имат само един орган, наречен от закона управителен орган, който може да бъде колективен или едноличен. Фондациите в обществена полза са задължени да имат върховен колективен орган и управителен орган.

Допълнителни са органите, за които няма изискване да бъдат създадени, но няма и забрана за създаването им. Относно тяхното наименование и функции няма никакви законови ограничения. Те могат да бъдат както колективни, така и еднолични. Най-често тези органи имат наименование, подсказващо функциите, които изпълняват: Контролен съвет, Консултативен съвет, Почетен съвет, Експертен съвет, Обществен съвет, Съвет на дарителите, Секретар, Ковчежник и други. Типично за техните функции е те да подпомагат дейността на основните органи.

По отношение на изпълнителните органи, каквито са често срещаните в практиката изпълнителни директори на ЮЛНЦ следва да се направи едно уточнение. Когато изпълнителният директор е заложен в устава или учредителния акт със съответните правомощия той е избираем орган и е част от структурата на ЮЛНЦ. Когато обаче изпълнителният орган, понякога наричан освен изпълнителен директор и само директор или дори управител, не е уреден като орган с разписани правомощия в устава, а е назначен от ЮЛНЦ на трудов или граждански договор, той не е орган на ЮЛНЦ, а представлява една от назначаемите позиции, които са част от персонала на организацията.

12. Какви са правата и задълженията на членовете на ЮЛНЦ, респективно на членовете на органите на ЮЛНЦ?

При сдруженията, законът регламентира правата и задълженията на техните членове, които до голяма степен се прекриват с правата и задълженията, които тези лица имат като членове на органи (по въпроса за правата и задълженията на членовете на органи в ЮЛНЦ липсва изрична уредба).

Най-общо може да се говори за имуществени, неимуществени и организационни права и задължения на членовете на сдружението.

Имуществените права включват:

- възможността членовете на сдружението да се ползват от неговото имущество по реда предвиден в устава;
- възможността членовете да се ползват от резултатите от неговата дейност, по реда предвиден в устава;
- при ликвидация на сдружение в частна полза, останалото имущество след удовлетворяване на кредиторите може да се разпредели между членовете по приет от тях начин.

Имуществените задължения на членовете на сдружение са свързани с:

- изискването за внасянето на имуществени вноски в сдружението
- задължението за членски внос.

Основните неимуществени права на членовете включват правото на всеки член да:

- участва в управление на сдружението;
- бъде информиран за дейността му;
- се ползва от резултатите от дейността му.

Основното неимуществено задължение на членовете е да имат поведение, което е съвместимо с тяхното членство в сдружението.

Основните организационни права на членовете са:

- правото да избира и бъде избран в органите на сдружението;
- право на участие в заседанията на органите;
- правото на изказване на мнение и правене на предложения в заседанията на органите;
- правото на глас в органите на сдружението;
- правото на обжалване на решенията на органите;
- правото на искане за прекратяване на сдружението.

В устава могат да бъдат предвидени и конкретни организационни задължения, като например, задължение за участие в заседанията, задължение за гласуване и други.

Фондациите нямат членове и въпреки липсата на правна уредба може да се каже, че членовете на органите им са длъжни да изпълняват дейността си с дължимата грижа и в съответствие със закона и учредителния акт. Няма пречка в учредителния акт на фондацията да бъдат включени норми, които предвиждат права и задължения за членовете на органите, като участие в заседанията и вземането на решенията на органите, гласуване, санкции при неизпълнение на задълженията. Учредителният акт би могъл да предвиди и право на обезщетение за разноските, които членовете на органите на фондацията са направили при осъществяване на дейността си и други имуществени или неимуществени права.

13. Каква отговорност носят членовете на органите на ЮЛНЦ?

Въпросът за отговорността на членовете на органите на ЮЛНЦ следва да бъде анализиран от гледна точка на самото ЮЛНЦ, т.е. дали става въпрос за вътрешните или външните за организацията отношения. Вътрешни са отношенията, които касаят само членовете или членовете на органите на едно ЮЛНЦ. Такива са например решението за свикване на заседание на даден орган, решението за изменение на актовете на организацията и други. Външни са например сделките, в които ЮЛНЦ встъпва с трети лица, които не са членове на органите му.

Във вътрешните отношения за ЮЛНЦ отговорността на членовете на неговите органи се свързва със задължението за точно и лоялно изпълнение на техните функции. При техния избор за членове на органи, ЮЛНЦ гласува доверие на тези лица, като им предоставя определени права и им възлага определени задължения, които те трябва да изпълняват с

грижата на добрия стопанин. В случаите на неизпълнение на тези задължения, от които настъпват вреди за организацията, те лично отговарят пред ЮЛНЦ. Най-често неизпълнението на задълженията е свързано с бездействие на членовете на органи, изразяващо се например в неучастие в заседанията на органите, липса на активен принос към постигането на целите на организацията и т.н.

В случаите на колективно решение на орган, от което настъпват вреди за ЮЛНЦ, би могло да се търси лична отговорност от членовете взели решението, ако може да се установи личната вина на всеки от членове, гласували в полза на решението. От тази гледна точка, членове на колективен орган, гласували против вредоносното решение или напуснали органа към момента на неговото вземане биха могли да бъдат освободени от отговорност.

Във външните отношения, в каквито ЮЛНЦ участват, когато контактуват с други външни за тях субекти – трети лица, членовете на органи не отговарят пряко за вреди причинени на тези лица. Отговорността се носи от самото ЮЛНЦ, тъй като се счита, че те действат от името и за сметка на организацията и последиците от техните действия настъпват направо за нея. Въпреки това, след като бъде реализирана отговорността спрямо ЮЛНЦ, то самото може да търси отговорността на лицата, които с действията си виновно са му причинили тези вреди чрез съответните обратни (регресни) искиове.

14. Може ли ЮЛНЦ да плаща възнаграждения на членовете на органите си и има ли задължение за това?

Върховен орган на сдружението е Общото събрание, чиито членове са членовете на самото сдружение. За участието им в работата на Общото събрание на членовете не се дължи възнаграждение, по-скоро те имат имуществени задължения към сдружението – да заплащат членски внос или при необходимост допълнителни имуществени вноски. Възможно е, обаче член на сдружението да бъде ангажиран с изпълнението на определени дейности за организацията. В този случай няма пречка при уреждането на отношенията между него и сдружението да се определи и размера на възнаграждението, което ще получи за изпълнението им.

Членовете на Управителния съвет извършват оперативното управление на сдружението. За извършваните от тях дейности, сдружението може да им определи възнаграждение. Няма нормативно изискване за заплащане на възнаграждение на членовете на Управителния съвет на сдружението. Подобно е положението и при управителния орган на фондациите.

По отношение на членовете на върховния орган на фондацията, няма нормативно изискване за заплащане на възнаграждение, но и няма пречка да им бъде договорено и заплащано такова. В повечето случаи на членовете на върховния орган се заплаща възнаграждение, само когато са се ангажирали с изпълнение на дейности, свързани с делата на фондацията, но извън участието им в заседанията на върховния орган. Например, ако член на Настоятелството (върховният орган) е лице, което е социолог по занятие. Фондацията работи по проект, който предвижда извършване на социологическо проучване. В този случай, фондацията може да наеме като изпълнител социолога и да заплати възнаграждение за извършената работа.

15. Какво представляват клоновете на местни и чуждестранни ЮЛНЦ?

ЗЮЛНЦ изрично предвижда, че български и чуждестранни ЮЛНЦ могат да имат клонове. За да учреди клон, органът на едно българско ЮЛНЦ, който според неговия устав или учредителен акт има това правомощие, следва да вземе решение за откриване на клона. Най-често компетентен за такова решение е върховният орган на ЮЛНЦ, но това правомощие може да бъде делегирано и на управителния орган. За да възникне клонът той трябва да бъде вписан в окръжния съд по неговото седалище. Решението за разкриване на клона, следва да съдържа основните обстоятелства, които според закона подлежат на вписване в съда: наименованието, седалището и адресът на ЮЛНЦ – „майка“, седалището и адресът на клона, управителят на клона, както и предвидените ограничения на правомощията и представителната му власт. Клонът не е самостоятелно юридическо лице, а е част от ЮЛНЦ – „майка“. Въпреки това той се регистрира по БУЛСТАТ и може да има собствена банкова сметка. Всички действия, които управителят на клона извършва във връзка с дейността на клона са от името и за сметка на ЮЛНЦ – „майка“. Определението на дейността на клона – в частна или обществена полза следва определението на дейността на ЮЛНЦ – „майка“.

Според ЗЮЛНЦ чуждестранни ЮЛНЦ също могат да учредяват клонове в България, ако целите им не противоречат на обществения ред и закона у нас. Клоновете на чуждестранни ЮЛНЦ се регистрират в окръжните съдилища по седалището на клона, като при регистрацията им се заявяват: наименованието, седалището и адресът на ЮЛНЦ – „майка“, седалището и адресът на управление на клона, управителят на клона, предвидените ограничения на правомощията и представителната му власт, целите на чуждестранното ЮЛНЦ, целите, които чуждестранното ЮЛНЦ ще преследва чрез клона, както и определянето дали клонът ще

извършва общественополезна дейност. Няма пречка, разбира се, клонът на чуждестранно ЮЛНЦ да бъде определен и в частна полза. Според Кодексът на международното частно право, клонът на юридическо лице се урежда от правото на държавата, в която е регистриран, следователно спрямо клоновете на чуждестранни ЮЛНЦ в България ще действат разпоредбите на българското право.

Клоновете на чуждестранно ЮЛНЦ, определени за извършване на дейност в обществена полза подлежат на вписване и в Централния регистър при Министерство на правосъдието.

16. Как чужденци могат да извършват дейност с нестопанска цел в България?

Чужденците, които имат желание да извършват дейност с нестопанска цел в България имат различни правни възможности за това. Те могат да бъдат учредители на ЮЛНЦ, да бъдат избрани като членове на органите на ЮЛНЦ, да бъдат назначени като изпълнителни директори или управители в ЮЛНЦ или да бъдат управители на клон на чуждестранно ЮЛНЦ. Всички тези възможности произтичат от липсата на ограничение в ЗЮЛНЦ по отношение на гражданството на лицата, които могат да са учредители, членове на органи или служители на ЮЛНЦ.

Освен това, в отделна Наредба № 1 от 15 август 2002 г. за условията и реда за издаване на разрешения за извършване на дейност с нестопанска цел от чужденци в Република България, издадена от Министерство на правосъдието са определени условията за издаване, отказ и отнемане на разрешения за извършване на дейност с нестопанска цел от чужденци в Република България. Според нея, за издаване на разрешение за извършване на дейност с нестопанска цел, лицата с чуждо гражданство следва да подадат молба-декларация до министъра на правосъдието чрез дипломатическите и консулските представителства на Република България. Към молбата следва да бъдат приложени и следните документи на български език:

- подробен план за определяне предмета и целта на дейност за срока, за който се иска издаване на разрешение;
- документ, установяващ наличието на финансови средства за постигане целите на дейността;
- препис от решението на съда, ако има съдебна регистрация;
- свидетелство за съдимост;
- медицинско удостоверение;
- други документи, които се изискват по силата на нормативните актове.

Министърът на правосъдието се произнася с решение в едномесечен срок от получаване на документите за издаване на разрешение или отказ, за което се уведомява кандидатът на посочения от него адрес. Разрешението, получено от министъра на правосъдието е основание за чужденеца, по смисъл на Закона за чужденците в Република България, да получи право на продължително пребиваване у нас, което е със срок до 1 година.

17. Може ли ЮЛНЦ да извършват политическа дейност?

В първия Закон за политическите партии в България бе дадено легално определение на организирана политическа дейност: провеждането на митинги, демонстрации, събрания и други форми на публична агитация в подкрепа или във вреда на политическите партии, както и на кандидати за избори. В следващите закони за политическите партии липсва подобна дефиниция, но принципната постановка е, че политическа дейност могат да извършват само политическите партии.

В Конституцията от 1991 г. изрично се разграничават сдруженията на гражданите от политическите партии. Партиите съдействат за формиране и изразяване на политическата воля на гражданите.

Няма законова пречка ЮЛНЦ да се включват в демонстрации, дискусии, предложения за промени на законодателство и т.н., които не са част от политическа кампания по печеленето на избори. Това включване в обществено политически дебати се предполага и от целите, които организациите, регистрирани в обществена полза си поставят. Примерно изброяване срещаме в ЗЮЛНЦ. Сред тях са развитието и утвърждаването на духовните ценности, гражданското общество, здравеопазването, образованието, науката, културата, техниката, технологиите или физическата култура, подпомагането на социалната интеграция и личностната реализация, защитата на човешките права или на околната среда. Повечето от тези цели предполагат политически решения на национално или местно ниво, както и законодателна интервенция на определен етап. Част от съвременната демокрация е именно включването на представителите на гражданското общество в процесите на вземане на решения, както и на мониторинг върху резултатите от прилагането на тези решения.

18. Може ли ЮЛНЦ да извършват религиозна дейност?

Законът за вероизповеданията не дава определение на „религиозна дейност“, но може да се направи извода, че тя включва изповядване на дадена религия, извършване на богослужение, религиозни обреди и це-

ремонии. Религиозните институции не са ЮЛНЦ. Предвидена е възможност след предварително съгласие на съответната религиозна институция да могат да се създават ЮЛНЦ за подпомагане и популяризиране на определено вероизповедание, което е със статут на юридическо лице. Тези ЮЛНЦ нямат право да осъществяват дейност, която представлява публично практикуване на вероизповедание. Следователно ЮЛНЦ може да участва и да организира различни културно-просветни дейности (беседи, семинари, издателска дейност) или напр. благотворителни и дарителски кампании, но не може да извършва богослужения и обреди, които представляват същността на религиозната дейност.

19. Може ли ЮЛНЦ да извършват синдикална дейност?

Синдикалната дейност се изразява в защита на правата на трудещите се и представителство на техните интереси пред държавните институции или работодателите. ЗЮЛНЦ предвижда, че: „организациите, които имат за цел да извършват синдикална дейност се уреждат с отделен закон“. Съгласно Кодекса на труда синдикалните организации придобиват качеството на юридическо лице след вписването им по реда, установен за вписване на сдруженията с нестопанска цел. Това, обаче, не ги прави ЮЛНЦ. От друга страна, ЮЛНЦ могат свободно да определят своите цели и средства за постигането им като няма пречка да определят цел защитата на правата на определена група граждани – напр. на учителите. Това обаче не го превръща в синдикат, нито дейността им – в синдикална.

II. РЕГИСТРАЦИЯ

20. Кога възниква ЮЛНЦ и как се регистрира?

Според ЗЮЛНЦ, юридическото лице с нестопанска цел възниква с вписването му в съдебния регистър на окръжния съд, в чийто район се намира седалището му. Законът разделя възникването на ЮЛНЦ на два етапа – учредяване и регистрация.

Учредяването е процесът, при който определен брой български или чуждестранни лица – (юридически или дееспособни физически лица) изразяват воля за създаването на ЮЛНЦ, като определят неговите цели, дейности, органи и всички основни обстоятелства, които следва да бъдат заявени за вписване в съда в етапа по регистрация.

За да бъде вписано ЮЛНЦ в съдебния регистър, лицата определени да представляват организацията следва да подадат в съда заявление за вписване, придружено от Устав и Учредителен протокол при сдружението, а при фондациите – от Учредителен акт; документ за уникалност на наименованието; образци от подписите на лицата определени за представляващи; документ за платена държавна такса за съдебната регистрация. При фондациите следва да се приложи и документ удостоверяващ, че за учредяването им е предоставено безвъзмездно имущество.

Съдът проверява дали изискваните от закона документи са представени и дали отговарят на изискуемата форма, като може да изиска представянето на допълнителни документи или корекция на заявените такива. Когато документите отговарят на закона, съдът може да постанови решение, с което да уважи искането за вписване или да откаже регистрацията. В първия случай се извършва регистрация на ЮЛНЦ, от който момент то възниква като правен субект. Във втория случай съдът е преценил, че ЮЛНЦ не е учредено по законния ред или че дейността му би противоречала на Конституцията, законите или добрите нрави и отказва вписване, което може да бъде обжалвано пред съответния по-горен съд.

21. Какъв е смисълът на съдебната регистрация?

Една от целите на производството по вписване в съдебния регистър е съдът да извърши проверка на законосъобразността на учредяването на ЮЛНЦ. Съдебният регистър осигурява публичност на вписаните в него обстоятелства. Информацията в него е общодостъпна и всяко лице може да направи справка и да иска издаването на документ за вписано обстоятелство – например какви са целите на организацията или кои са лицата от състава на управителния ѝ орган.

Освен това съдебната регистрация е условие за възникването на ЮЛНЦ като субект на правото. От този момент, то може да носи права и да поема задължения. От регистрацията то става титуляр на собствено имущество и може да го използва за постигането на целите си.

22. От кой момент ЮЛНЦ може да поема права и задължения?

ЮЛНЦ става субект на правото от момента на неговата съдебна регистрация. За дата на вписване на ЮЛНЦ в специалния съдебен регистър за ЮЛНЦ следва да се счита датата на постановяване на съдебното решение за регистрация. От тази дата ЮЛНЦ може да извършва валидни правни действия от свое име, с които да поема права и задължения – да сключва договори, да извършва други сделки. Всички тези действия

следва да бъдат извършвани от законните представители на ЮЛНЦ или от упълномощени от тях лица, в съответствие с представителната им власт.

Важно да се уточни, от практическа гледна точка, е от кой момент започват да текат сроковете, в рамките на които трябва да се извършат определени, последващи регистрацията на ЮЛНЦ, действия. Например, седемдневният срок, в който трябва да се извърши регистрацията на ЮЛНЦ в регистър БУЛСТАТ към Агенция по вписванията, започва да тече от датата на вземане на съдебното решение, а не от датата на постановяване на съдебното решение за регистрация.

Съгласно ЗЮЛНЦ всички действия, извършени от името на учредяваната организация до деня на вписването ѝ в съдебния регистър поражда права и задължения за лицата, които са ги извършили и преминават по право върху ЮЛНЦ от момента на регистрацията му. Това означава, че ако съдът откаже вписване, правата и задълженията породени от действията на учредителите или представляващите от името на учредяваната организация ще останат в полза/тежест на тези лица.

23. Колко време отнема регистрацията на едно ЮЛНЦ?

В закона няма посочен срок за времетраенето на регистрацията. Регистрацията на ЮЛНЦ се извършва по реда на охранителните производства, регламентирани в Гражданско-процесуалния кодекс. В този смисъл съдията, ако не са представени всички изискуеми по закон документи, може да дава допълнителни срокове на заявителите за представянето им. Това допълнително удължава времето, от постъпването на заявлението до произнасянето на съдията с решение за вписване на ЮЛНЦ в регистъра.

Времетраенето зависи също от натовареността на съответния съд, отделение или съдия, занимаващ се с регистрацията на ЮЛНЦ. В този смисъл не би могъл да се даде еднозначен отговор, относим към практиката на различните съдебни органи в страната. Практиката на Софийски градски съд показва, че са необходими около 2 седмици от подаване на заявлението за регистрация до постановяване на решението за вписване на ЮЛНЦ в регистъра на съда. Този срок се удължава, ако съдията е преценил, че има нередовност в документите, която трябва да се отстрани.

24. Как се правят справки и откъде може да се намери информация за вписани ЮЛНЦ?

Компетентен да извърши регистрацията на ЮЛНЦ е окръжният съд в района, в който се намира седалището на ЮЛНЦ. Това означава, че за да се направи справка за съществуващо ЮЛНЦ, трябва на първо място да се знае в кой от 28-те окръжни съдилища е регистрирано. В съответния съд се подава молба/заявление, с която може да се иска:

- Да се прегледа фирменото досие на съответното ЮЛНЦ;
- Да се издадат преписи от документи, съдържащи се в досието на делото;
- Да се издаде удостоверение за актуално състояние на съответното ЮЛНЦ.

За ЮЛНЦ, осъществяващи общественополезна дейност се води Централен регистър към Министерство на правосъдието, който е публичен и безплатен за ползване. Онлайн базата данни на ЮЛНЦ в обществена полза се намира на страницата на МП, където справки могат да се правят по наименование и правно-организационна форма на ЮЛНЦ.

За ЮЛНЦ в частна полза няма единен регистър.

25. Кога се извършва пререгистрация в съда на вече вписани ЮЛНЦ?

Чл. 18 от ЗЮЛНЦ определя кои обстоятелства подлежат на вписване при първоначална регистрация на едно ЮЛНЦ. Това са:

1. *необходимото съдържание на учредителния акт или устава;*
2. *адресът;*
3. *имената и длъжностите на лицата, представляващи юридическото лице с нестопанска цел;*
4. *определянето за извършване на общественополезна дейност;*
5. *общият размер на първоначалните имуществени вноски, ако такива са предвидени;*
6. *прекратяването на юридическото лице с нестопанска цел;*
7. *преобразуването;*
8. *имената, съответно наименованието, както и адресът на ликвидаторите;*
9. *заличаването на юридическото лице с нестопанска цел.*

При промяна в някое от тези обстоятелства е необходимо да се извърши пререгистрация в съда. За целта се подава заявление, към което се прилагат документите, удостоверяващи извършената промяна.

Например, когато на Общо събрание на сдружението е взето решение за избор на нови членове на Управителния съвет, имената на новите членове на УС трябва да се впишат в съда. Към заявлението до съда се прилага и решението на Общото събрание за избор на нов Управителен съвет, нотариално заверени образци от подписите на представляващите и платено нареждане за внесена държавна такса за вписване на извършената промяна.

26. Какви допълнителни регистрации трябва да направят ЮЛНЦ след съдебната регистрация?

- Регистрация в регистър БУЛСТАТ към Агенцията по вписванията. В седмиденен срок от получаване на съдебното решение за регистрация на ЮЛНЦ в съда, следва да се извърши регистрацията в БУЛСТАТ, за да получи единен идентификационен код;
- В двумесечен срок от получаване на съдебното решение, ЮЛНЦ в обществена полза трябва да се регистрират в Централния регистър на ЮЛНЦ към Министерство на правосъдието.
- В четиримесечен срок от получаване на съдебното решение следва да бъдат представени в ДАНС вътрешни правила за контрол и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма;
- Регистрация пред Комисията за защита на личните данни, в случай, че ЮЛНЦ е администратор на лични данни по смисъла на Закона за защита на личните данни. Заявлението за регистрация се подава пред Комисията за защита на личните данни, непосредствено преди да започне обработването на личните данни. Заявление за регистрация не се подава, когато: *„Обработването се извършва от организация с нестопанска цел, включително с политическа, философска, религиозна или синдикална цел, в хода на законосъобразната ѝ дейност и с подходяща защита, при условие че:*
 - а) обработването е свързано единствено с членовете на тази организация или с лица, които поддържат редовни контакти с нея във връзка с нейните цели;*
 - б) данните не се разкриват на трети лица без съгласието на физическото лице, за което те се отнасят.“*

В случай че ЮЛНЦ обработва данни, свързани само с трудови или членствени правоотношения и броят на лицата, за които се обработват данните не надвишава 15, тогава това ЮЛНЦ може да подаде молба пред Комисията за освобождаването му от задължението за регистрация като администратор на лични данни.

III. ЦЕЛИ И ДЕЙНОСТИ НА ЮЛНЦ

29. Какви цели може да има ЮЛНЦ?

Според закона, ЮЛНЦ свободно определят целите си и средствата за тяхното постигане. Ограничения за постигане целите на ЮЛНЦ могат да се определят само със специален закон. Смисълът на това е да не се допуска произвол при тълкуването и прилагането на закона от страна на изпълнителната власт.

Такива ограничения се съдържат в Конституцията: забраняват се организации, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда, към нарушаване на правата и свободите на гражданите, както и организации, които създават тайни или военизирани структури или се стремят да постигнат целите си чрез насилие. Това са ограничения, както за ЮЛНЦ, така и за другите видове юридически лица, а също и за неформалните обединения, които не са регистрирани.

Преценката какви цели и дейност да има ЮЛНЦ и доколко те са законосъобразни може да се прави, както по чисто формални критерии – изрично формулирани цели в учредителни или програмни документи, така и по конкретната дейност и инициативи на организациите (например, ако ЮЛНЦ започне да организира прояви в подкрепа на някой от кандидатите по време на предизборна кампания). ЮЛНЦ могат да преследват цели, които влизат в противоречие с утвърдени обществени нагласи или изискват промени в законодателството (напр. легализация на наркотиците, право на гей двойките да сключват граждански брак, разрешаване на евтаназията и др.). В повечето случаи дори целта да противоречи на съществуващи законови предписания, тя е допустима, ако дейностите по постигането ѝ не са забранени от закона.

30. Какъв вид дейност извършват ЮЛНЦ?

ЗЮЛНЦ използва различни термини, когато регламентира дейността на ЮЛНЦ. Веднъж използва понятието средства за постигане на целите, друг път говори за предмет на основна дейност, на трето място казва предмет на дейност. Това нормативно разноезичие понякога създава проблеми в правоприлагането.

Дейността на ЮЛНЦ е насочена към преследване и постигане на техните нестопански цели. Това са онези цели, които техните учредители си

поставят при вземането на решение за учредяването на фондация или сдружение. Дейността представлява съвкупността от средства, разбира ни не като финансови активи, а като действия, чрез които се преследват и постигат нестопанските цели.

Законът дава право на ЮЛНЦ да постигат своите цели по два основни начина – чрез извършването на нестопанска дейност, която е тяхната основна дейност и чрез извършването на стопанска дейност, която е винаги допълнителна. Следователно, предметът на основна дейност на ЮЛНЦ включва съвкупността от всички нестопански средства, разбира ни като отделни действия, насочени към постигането на нестопанските цели. Предметът на стопанска дейност, включва стопанските средства, разбира ни като отделни действия или сделки, насочени към постигането на нестопанските цели.

В понятието определяне на дейността, ЗЮЛНЦ влага възможността на организациите да се самоопределят като такива извършващи дейност в частна или в обществена полза. Във всички случаи ЮЛНЦ са свободни да избират средствата за постигане на своите цели, като ограничения спрямо тяхната дейност може да се определят само със закон.

31. Какво представлява стопанската дейност на ЮЛНЦ?

Едно от големите достойнства на ЗЮЛНЦ е, че той дава възможност на ЮЛНЦ, независимо дали са определени в частна или в обществена полза, да извършват допълнителна стопанска дейност. В днешните условия тази дейност все повече се утвърждава като съществен алтернативен източник за финансиране и устойчивост на ЮЛНЦ.

Според закона, извършването на стопанска дейност от ЮЛНЦ, на първо място следва да се подчинява на условията и да спазва реда, определен със законите, регулиращи съответния вид стопанска дейност. Освен това, стопанската дейност, трябва да отговаря на специфичните ограничителни критерии за законност съгласно ЗЮЛНЦ, които са:

- **Да бъде допълнителна**, т.е. нейното извършване по обем да не надвишава обема на основната нестопанска дейност. Този критерий има не толкова финансови, колкото чисто организационни измерения. Една организация разполага с различни по своя характер ресурси – материални, човешки, финансови и други. Допълнителна ще е тази стопанска дейност, при която по-голяма част от цялата съвкупност от ресурсите на организацията е мобилизирана в осъществяването на основната нестопанска дейност и по-малка част в извършването на стопанската;
- **Да бъде свързана с предмета на основната дейност на ЮЛНЦ**, т.е. да представлява средство за постигане на целите на организацията, но не

като финансови средства, които се инвестират за постигане на целите, а като дейност, която по своя характер е близка и сходна с основната дейност на организацията и допринася за реализирането на целите;

- Приходите от стопанската дейност да се ползват единствено за постигане на определените в устава или учредителния акт на ЮЛНЦ цели, като изрично е забранено разпределянето на печалба;
- Предметът на стопанската дейност да бъде регламентиран в устава или учредителния акт на ЮЛНЦ.

Преценката дали предвидената в устройствения акт на ЮЛНЦ стопанска дейност отговаря на общите и специални изисквания на законите, които я регламентират, се прави от съда, който е сезиран с искането за регистрация на ЮЛНЦ. Административните органи, пред които се извършват последващи съдебната регистрации на ЮЛНЦ (като напр. Централния регистър за ЮЛНЦ към МП) не могат да преценяват доколко и дали е допустима, предвидената в устройствените им актове стопанска дейност. Те могат единствено в случай на констатиране, че ЮЛНЦ извършва дейност противоречаща на Конституцията, законите или добрите нрави да поискат прекратяването на съответната организация пред компетентния съд.

Правилата относно стопанската дейност за ЮЛНЦ се отнасят за организациите в частна и в обществена полза

Законовите критерии за допълнителност, свързаност и целево използване на приходите от стопанска дейност важат в случаите, когато ЮЛНЦ от свое име извършват стопанска дейност. Това е стопанска дейност на ЮЛНЦ, при която самата фондация или сдружение сключва стопански сделки от свое име и за своя сметка.

Възможно е, обаче стопанската дейност да бъде извършвана и чрез друго юридическо лице – търговец, на което ЮЛНЦ е едноличен собственик на капитала или притежава част от дялове/акции в него. Подробно тази възможност е разгледана във въпрос 33 от настоящия раздел.

32. Как можем да различим дали една дейност е стопанска или нестопанска?

Много често в практиката се поставя въпросът към кой от двата вида дейност на ЮЛНЦ спада определена сделка: нестопанската или стопанската. Отговорът има пряко отношение при счетоводното отчитане на приходите от конкретната сделка, както и при определяне на реда за данъчното им облагане.

В законодателството няма легално определение за стопанска и нестопанска сделка. В практиката си данъчните органи са извели критерии, които определят сделката като стопанска:

- „1. дейността да се извършва по занятие, да е източник на постоянен, регулярен доход и дейността да се осъществява с цел печалба /не е необходимо печалбата фактически да е реализирана/ или дейността да се осъществява в частен интерес на юридическото лице;
2. цените на предоставените услуги или стоки да се формират на пазарен принцип.“⁴²

Ако конкретната сделка не отговаря на някой от тези критерии, то постъпленията от нея следва да се третират като приходи от нестопанска дейност на ЮЛНЦ. Именно следвайки тази критерии, данъчните органи в редица свои разяснения приемат като приходи от нестопанска дейност на ЮЛНЦ – например приходите от членски внос³, от дарения⁴ и други.

33. Може ли ЮЛНЦ да учредява или участва в търговско дружество?

ЗЮЛНЦ не забранява ЮЛНЦ да учредяват или участват в търговски дружества, което означава, че на общо основание това е възможно, стига в устава или учредителния акт на ЮЛНЦ да няма изрична забрана за това.

Търговските дружества са специфичен вид юридически лица, чието учредяване и дейност се уреждат от Търговския закон. Съществената разлика между ЮЛНЦ и търговско дружество е целта, към постигането, на която е насочена основната им дейност. Основната дейност на търговските дружества винаги е насочена към реализирането на печалба.

² Разяснение изх. № 3-11-77 от 15.04.2010 г. на НАП относно: данъчно третиране на стопанската дейност, извършвана от юридическо лице с нестопанска цел; Разяснение изх. № 2-11-99 от 11.05.2009 г. на НАП относно: задължителната документация по ЗСч; Разяснение изх. № 3-12-95 от 23.03.2009 г. на НАП относно: данъчно третиране на приходи от лихви и приходи от валутни операции на юридическо лице с нестопанска цел; Разяснение изх. № 3-5845 от 08.12.2008 г. на НАП относно данъчно третиране по ЗКПО и ЗДДС на дейността на юридическо лице с нестопанска цел;

³ Разяснение изх. № 2-11-99 от 11.05.2009 г. на НАП относно: задължителната документация по ЗСч;

⁴ Писмо изх. № Д-24-28-5 от 15.11.2001 г. на мф относно: облагането по ЗКПО на юридическите лица, които не са търговци

Основната дейност на ЮЛНЦ, от своя страна е насочена към постигането на стопански цели т.е. такива, които не са насочени към реализиране на печалба.

Практиката показва, че най-често ЮЛНЦ взема решение за учредяване на отделно търговско дружество, когато осъществяваната от него стопанска дейност по своя обем или характер може да наруши някое от изискванията по ЗЮЛНЦ за допълнителност, свързаност или целево използване на приходите от стопанска дейност. Например, ако стопанската дейност на ЮЛНЦ се развива успешно и нейният обем се увеличи до размери, в които може да се превърне от допълнителна в основна, тогава е по-добре нейното извършване да бъде обособено в отделен субект – търговец. Други мотиви, за отделянето на стопанската дейност на ЮЛНЦ в търговско дружество, биха могли да бъдат: нуждата от отделянето на мениджмънта и ресурсите за извършване на стопанска дейност; привличането на кредити; изчистването на потенциални данъчни проблеми и други. В определени хипотези изборът на подобно решение може да се налага и от наличието на законовото изискване, определен вид дейност да бъде извършвана само от търговец (например предоставянето на здравни услуги).

Процедурите по учредяване на търговско дружество от ЮЛНЦ или по участие във вече създадени такива са регламентирани в Търговския закон и в Закона за търговския регистър. Най-общо те протичат през три основни етапа:

1. Вземане на вътрешно решение от ЮЛНЦ за учредяване или участие в търговско дружество. Решението се взема от компетентния да разрешава участие в други организации съгласно устава / учредителния акт орган, при спазване на условията за кворум и мнозинства;
2. Изготвяне и подписване на изискуемите съгласно Търговския закон документи за учредяване на търговското дружество или участие във вече създадено такова;
3. Обявяване на взетите решения и изготвени документи в Търговски регистър при Агенция по вписванията.

Търговското дружество, в което участва ЮЛНЦ поддържа самостоятелна счетоводна отчетност, и подлежи на отделно данъчно облагане за реализираната от него печалба. За участието си в търговското дружество, ЮЛНЦ има право да получи част от печалбата (дивидент). Това не нарушава забраната на ЗЮЛНЦ за разпределяне на печалба, тъй като в случая ЮЛНЦ е получател на прихода, а този който го разпределя е търговското дружество.

34. Какви отчети трябва да подава ЮЛНЦ, пред кого и в какви срокове?

Отчитането на дейността на ЮЛНЦ може да бъде разделено на два вида: отчитане в рамките на ЮЛНЦ и отчитане пред държавни органи.

Отчитане в рамките на ЮЛНЦ

ЗЮЛНЦ изисква управителният орган на ЮЛНЦ да изготвя отчет за дейността на организацията и да го представи пред върховния орган. Законът не съдържа изисквания относно формата на този отчет. Предвид функциите на управителния орган (да изпълнява решенията на върховния орган, приетият от него бюджет и да организира и ръководи ежедневната ѝ дейност), отчетът следва да включва както информацията относно конкретните програми, проекти и сделки, извършвани от името на организацията, така и относно разходването на финансовите средства и тяхното счетоводно отчитане. На следващо място, законът не определя и конкретен срок, в който този отчет следва да бъде представян и следователно това е въпрос за вътрешно решение на организацията. Такъв отчет може да бъде представян за всяка една календарна година, или за периода на мандата на управителния орган или при поискване от върховния орган.

Отчитането на управителния орган пред върховния има отношение при преценката доколко възложените му задачи са били качествено изпълнени, съответно дали се оправдава даденото му доверие или не. Информацията от отчета може да бъде основание за промени в състава на управителния орган, както и за търсене на отговорност на членовете му, в случай че има констатирани злоупотреби или виновно неизпълнение на задълженията му.

Отчитане пред държавни органи

Този вид отчитане обхваща изпълнението на задължения на ЮЛНЦ за ежегодно подаване на определени в други закони документи към следните държавни институции:

Национална агенция по приходите (НАП)

Отчитането пред НАП има за цел да установи, че за извършваната от ЮЛНЦ дейност през съответната календарна година са платени дължимите данъци, а спрямо наетите от него лица – дължимите осигуровки. Отчитането се извършва чрез подаване на годишна данъчна декларация по образец пред териториалното поделение на НАП, в чийто район попада седалището и адреса на организацията. Срокът е 31 март на годината, следваща тази, за която се подава декларацията.

ЮЛНЦ са освободени от подаване на годишната данъчна декларация пред НАП, в случай че не са извършвали никаква стопанска дейност през

годината, не са отдавали под наем свое имущество и не дължат данък върху разходите. В тези случаи ЮЛНЦ следва да подадат декларация образец 1010а пред териториалното поделение на НАП, в чийто район попада седалището и адреса на организацията. Срокът за това отново е 31 март на годината, следваща тази, за която се подава декларацията.

За навременното подаване на декларациите пред НАП отговаря управителният орган на ЮЛНЦ. Санкцията, която може да бъде наложена на ЮЛНЦ при пропускане на сроковете за подаване или при неподаване на декларация е в размер от 500 до 3000 лева, а за повторно нарушение – от 1000 до 6000 лева.

Национален статистически институт (НСИ)

Отчитането пред НСИ има за цел събирането на статистическа информация за извършваната от ЮЛНЦ дейност през съответната календарна година. Отчитането се извършва чрез подаване на формуляр по образец пред териториалното статистическо бюро по седалището на ЮЛНЦ. От 2010 г. се предвиди възможността, ЮЛНЦ които подават и данъчна декларация пред НАП, да подадат едновременно с нея и формуляра до НСИ. Срокът, в който ЮЛНЦ следва да подадат формуляра пред НСИ, е също 31 март на годината, следваща тази, за която се отнася отчета, независимо дали се подава чрез НАП или направо пред НСИ. ЮЛНЦ, които не са извършвали стопанска дейност през годината подават само формуляра пред териториалното статистическо бюро.

Отговорният за навременното подаване на формуляра е управителният орган на ЮЛНЦ. При неподаването му по надлежния ред и в срок, на ЮЛНЦ може да бъде наложена имуществена санкция в размер от 200 до 2000 лева, а при повторно нарушение – от 2000 до 6000 лева.

Централен регистър на ЮЛНЦ в обществена полза (ЦР)

Задължение за подобно отчитане имат само ЮЛНЦ, които са се самоопределили за извършване на дейност в обществена полза и са регистрирани в ЦР. По подробно за отчитането пред Централния регистър виж въпрос 64

Ако ЮЛНЦ не се отчете пред ЦР в продължение на две последователни години, министърът на правосъдието има право да го заличи от регистъра. Повторно вписване може да се иска едва след изтичането на една година след отпадане на основанията за заличаването му. Ако след това организацията бъде отново заличена, то тя повече няма възможност да иска вписване в ЦР. По-подробно за заличаването виж въпрос 66 в раздел Централен регистър.

Наред с посочените изисквания по-горе за отчитане на дейността на ЮЛНЦ, Законът за счетоводството изисква изготвеният годишен финансов отчет да бъде публично обявен. За организациите в обществена полза, вписани в ЦР, това задължение се изпълнява чрез годишното отчитане пред регистъра до 31 май на следващата година. За организациите в частна полза – публичното обявяване на годишните финансови отчети се извършва чрез публикуването им в икономическо издание или в Интернет, в срок до 30 юни на следващата година.

35. В кои случаи ЮЛНЦ подлежат на независим одит?

Регламентацията на въпроса кога ЮЛНЦ подлежат на независим одит се съдържа в Закона за счетоводството. Условието са различни, в зависимост от това дали ЮЛНЦ е определено за извършване на дейност в обществена или частна полза.

ЮЛНЦ, определени за осъществяване на общественополезна дейност, вписани в ЦР, подлежат на независим финансов одит, когато за текущата година превишават **един от следните критерии:**

1. балансова стойност на активите към 31 декември – 1 млн. лв.;
2. размер на приходите от стопанска и нестопанска дейност за текущата година – 2 млн. лв.;
3. обща сума на получените през текущата година финансираня и неусвоени към 31 декември на текущата година финансираня, получени през предходни отчетни периоди – 1 млн. лв.

ЮЛНЦ, определени за осъществяване на дейност в частна полза, подлежат на независим финансов одит, когато за текущата година или за предходната година са превишили **два от следните критерии:**

1. балансовата стойност на активите към 31 декември – 1,5 млн. лв.;
2. нетни приходи от продажби за годината – 2,5 млн. лв.;
3. средна численост на персонала за годината – 50 души.

Във всички останали случаи извършването на одит е по желание на органите на ЮЛНЦ.

IV. СДРУЖЕНИЕ

36. Как се учредява сдружение?

ЗЮЛНЦ съдържа изискване за минимален брой учредители на сдружение. При учредяване на сдружение в частна полза са необходими минимум три лица, без значение дали са физически лица или юридически. Така например сдружение в частна полза може да се учреди от две дееспособни физически лица и едно юридическо или от три дееспособни физически и т. н. За сдружение в обществена полза е поставено по-високо изискване – минимум седем дееспособни физически или три юридически лица.

За да се учреди едно сдружение е необходимо да бъде проведено учредително събрание, на което да се вземат три важни решения: единодушното волеизявление за учредяване на конкретното сдружение, единодушно приемане на Устава и определянето на първия състав на управителните органи. Решенията, които се вземат на учредителното събрание се отразяват в протокол, който следва да бъде подписан от всички учредители.

В протокола трябва да бъдат посочени личните данни на учредители-те. За физическите лица следва да са посочени три имена и ЕГН, а за юридическите лица – наименование, ЕИК по БУЛСТАТ, данни за съдебната регистрация и представителството. Възможно е вместо уставът и учредителният протокол да бъдат подписани от всички учредители, тези два документа да се подпишат от председателстващия учредителното събрание и протоколиращия (надлежно избрани от учредителното събрание), а учредителите да се подпишат в отделни нарочни списъци (това се прилага при учредяване на сдружения с голям брой учредители).

37. Какво представлява Устава на едно сдружение и какво трябва да съдържа той?

Уставът е най-важният вътрешноорганизационен документ за едно сдружение. Отношенията, които се уреждат от този документ имат строго вътрешно организационен характер, т.е. с него се поражда права и задължения само за членовете на сдружението. Най-общо отношенията, които се регулират с устава са три групи – организационни, имуществени и неимуществени. Организационните са свързани с начините на функциониране на самото сдружение, което означава структура, правомощия и вземане на решения на органите на управление. Уредбата на имуществените отношения включва правила относно встъпителните имуществе-

ни вноски и членския внос на сдружението, управление и разходване на имуществото на сдружението, правила за имуществото при ликвидация и други. Неимуществените отношения са всички отношения в рамките на сдружението, които не са свързани с материални права и задължения – например правото на информация за дейността на сдружението или възможността членовете да се ползват от резултатите от дейността му.

ЗЮЛНЦ определя някои въпроси, които задължително следва да бъдат регламентирани в устава. Това е така нареченото необходимо съдържание на устава на сдружението. То включва:

- Наименованието, седалището на сдружението и дали съществуването му е ограничено със срок или не;
- Целите и средствата за тяхното постигане;
- Дали сдружението се определя за осъществяване на дейност в обществена или в частна полза;
- Предмета на допълнителна стопанска дейност на сдружението, ако ще извършва такава;
- Органите на управление и техните правомощия;
- Правилата относно дейността на клонове на сдружението;
- От кого и как се представлява сдружението;
- Правилата относно възникване и прекратяване на отношения с членовете, както и редът за уреждане на имуществените отношения с тях при прекратяване на членството им;
- Реда за определяне на размера и начина на внасяне на имуществените вноски;
- Как се ще се разпределя имуществото, останалото след удовлетворяване на кредиторите, при прекратяване на сдружението.

Наред с тези въпроси, уставът, може да включва всякакви допълнителни правила, касаещи сдружението, неговите членове, органи, дейност и т.н.

При изготвяне на устав на сдружение следва внимателно да се спазват изискванията на закона, тъй като ЗЮЛНЦ съдържа правила, които не могат да бъдат променени от учредителите/членовете на сдружението. Например изискването, че всеки член на сдружението има право само на един глас в Общото събрание. Също така ЗЮЛНЦ съдържа и такива правила, които дават възможност за свободна преценка от страна на учредителите/членовете как да се реши даден въпрос. Например, какъв да бъде реда за свикване на Общото събрание на сдружение.

38. Какво следва да се заяви за вписване в съда при регистрацията на сдружение?

На вписване в съдебния регистър при регистрацията на сдружение подлежат: необходимото съдържание на устава, имената и длъжността на лицата, представляващи ЮЛНЦ, адресът, определението за извършване на общественополезна дейност, както и общият размер на първоначалните вноски (ако са предвидени такива с конкретни размери на Учредителното събрание).

За да се регистрира учреденото сдружение, до окръжния съд по седалище му се подава заявление с искане за вписването му в съдебния регистър. Към заявлението задължително се прилагат следните документи: протокол от учредителното събрание на сдружението; приетият от учредителите устав; удостоверение за запазено име на сдружението; нотариално заверен образец от подпис на представляващия /-ите и документ за платена съдебна такса. Може да е необходимо прилагането и на допълнителни документи, в зависимост от особеностите на конкретния случай (например, ако сред учредителите има юридическо лице).

В случай, че някое от посочените по-горе обстоятелства се промени след първоначалната регистрацията, промяната следва да бъде отразена и в съдебния регистър чрез последващо вписване.

В съда следва да бъдат заявени за вписване и обстоятелствата свързани с преобразуването и прекратяването на ЮЛНЦ и заличаването му от съдебния регистър (напр. имената или наименованието и адреса на ликвидатора при ликвидация и др.).

39. Кой взема решенията в сдружението?

Според ЗЮЛНЦ, сдружението има винаги двустепенна система от органи – Общо събрание и Управителен съвет (Управител), независимо от това дали осъществява дейност в обществена или частна полза. Освен тях, според волята на учредителите или на съответния орган, който е оправомощен да взема подобно решение, е възможно да бъдат създадени и допълнителни органи.

Общото събрание е върховният орган, а управителният съвет е управителният орган. В закона детайлно са изброени правомощията на Общото събрание на сдружението, като освен тях, в устава могат да бъдат предвидени и допълнителни правомощия. Изброяването е изрично, но не е изчерпателно. Правомощията на Общото събрание могат да се групират съобразно техния характер на такива, свързани с устройството на сдружението (в които влизат, например, решенията за изменението

на устава, създаването на клонове и др.) и стратегически, свързани с дейността (сред които са: приемането на бюджета, на основните насоки на дейността, приемането и освобождаването на членовете на управителния съвет и други).

Най-важните правомощия на Общото събрание не могат да бъдат прехвърляни на друг орган. Това са решенията:

- за изменение и допълнение на устава;
- за избиране и освобождаване на членовете на управителния съвет;
- за преобразуване и прекратяване на сдружението;
- с които се приема отчета за дейността на управителния съвет;
- с които се отменят решения на другите органи на сдружението, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на сдружението.

Друга част от правомощията са прехвърлими, като тяхното упражняване може да бъде предоставено на друг орган, най-често на управителния съвет. Това са правомощията, свързани с приемането на вътрешни правилници, приемането и изключването на членове, вземането на решение за участие в други организации и други.

Управителният съвет е органът, който управлява и ръководи дейността на сдружението. Неговите правомощия са основно свързани с изпълнението на решенията на Общото събрание, представителството на Сдружението, разпореждането с имуществото и други. В закона е предвидено, че Управителният съвет има и компетентност по всички въпроси, които не са изрично предвидени в правомощията на друг орган на сдружението.

В закона е посочен минималният брой на членовете на Управителния съвет – 3 лица. Те задължително се избират от върховния орган – общото събрание измежду членовете на сдружението. Възможно е измежду членовете на управителния съвет да бъде избран Председател. Решението за избора му може да бъде взето както от Общото събрание, така и от самия Управителен съвет. Управителният съвет е мандатен орган като максималният срок посочен в закона е 5 години.

Законът позволява функциите на Управителния съвет да се изпълняват от едно лице – управител. В този случай е нужно да има изрично решение на Общото събрание, както и съответна промяна в устава, която да отрази управлението на сдружението от едноличен орган.

40. Как взема решения Общото събрание на сдружението?

Законът е предвидил изрични правила относно свикването, провеждането на заседанията, кворума и мнозинството при вземане на решенията на двата основни органа на сдружението – Общо събрание и Управителен съвет.

Общото събрание на сдружението се свиква от Управителния съвет (съответно от Управителя) по негова инициатива или по искане на 1/3 от членовете на сдружението. В последния случай, ако Управителният съвет в двуседмичен срок не отправи писмена покана за свикване на Общото събрание, то се свиква от съда по седалището на сдружението по писмено искане на заинтересованите членове или натоварено от тях лице. Съдът следва да спазва процедурата и сроковете за свикване, така както са предвидени в устава. Ако липсва уредба в устава, съдът ще приложи правилата, уредени в закона.

Според изменения в ЗЮЛНЦ от 2006 г. свикването на Общото събрание чрез Държавен вестник вече не е задължително. За целта в устава на сдружението следва да се уреди изрично процедура за свикване. Тя може да предвижда, че Общото събрание се свиква чрез разпращане до всички членове на покана със съдържанието предписано от закона по пощата, по факс или по друг начин. Когато подобна процедура липсва в устава, свикването следва да стане чрез публикуване на покана в Държавен вестник и чрез поставяне на поканата на мястото за обявления по адреса на управление на сдружението, най-малко един месец преди насрочения ден.

Ако уставът не разпорежда друго, Общото събрание е законно, ако на него присъстват повече от половината от всички членове. Законът допуска и спадащ кворум – при липсата на изискуемия кворум (от закона или от устава) събранието се отлага за един час по-късно на същото място и при същия дневен ред и може да се проведе колкото и членове да се явят.

Решенията на Общото събрание се вземат с мнозинство от присъстващите, а решенията за изменение и допълнение на Устава и за преобразуване и прекратяване на сдружението – с мнозинство от 2/3 от присъстващите. Няма пречка в Устава да се предвидят завишени изисквания за кворум, както и мнозинство при вземането на част от останалите или на всички решения от компетентността на Общото събрание.

41. Как взема решения Управителния съвет на сдружението?

Инициатива за свикване на Управителния съвет имат Председателят или 1/3 от членовете на Управителния съвет. Ако Председателят не свика заседанието в седмичен срок, то може да се свика от всеки член на Управителния съвет. Управителния съвет може да взема решения, ако на заседанието му присъстват поне повече от половината от неговите членове като тук е изключен принципа на спадащия кворум. Изрично е посочено, че някои от решенията на Управителния съвет се вземат при определени мнозинства: решенията за разпореждане с имуществото, определянето на реда и извършването на дейността, както и извършването на ликвидацията – с мнозинство (50 % +1) от всички членове, а всички останали решения – с мнозинство от присъстващите. В Устава могат да бъдат предвидени по-високи мнозинства за вземането на тези решения, но не и по-ниски от законово предвидените.

За подпомагане на оперативността на Управителния съвет законът е предвидил облекчени правила за начина на вземане на решения на този орган. Първото улеснение в тази насока е свързано с обявяването за присъстващо на заседание на Управителния съвет на лице, с което има двустранна телефонна или друга връзка, гарантираща установяването на самоличността му и позволяваща участието му в обсъжданията и вземането на решения. Това дава възможност на Управителния съвет да заседава и взема решения с участието на свои членове, които в момента на заседанието се намират в различни точки на света, чрез конферентна телефонна връзка. Законът изисква гласуването на член по телефона да се удостовери в протокола от председателстващия заседанието.

Второто улеснение се свързва с възможността за провеждане на не-присъствено заседание. Според закона, Управителният съвет може да взема решение и без да бъде провеждано заседание, ако протоколът за взетото решение бъде подписан без забележки и възражения за това от всички негови членове. Това означава, че всички членове следва да се подпишат върху протокола и да изразят съгласие относно обстоятелството, че решението се взема по този начин, а за самото решение могат да гласуват както „за“, така и „против“. Възможността за вземане на решения по този ред е предвидена единствено за Управителния съвет.

Решенията на колективните органи на сдружението следва да се отразяват в протокол, който да установява кога и къде се е провело събраниято, при какъв дневен ред, кворум, обсъждания и взети решения (с точно отразяване на гласуването), като документът се подписва или от протоколиращия и председателстващия заседанието (избрани в началото), а в някои случаи и от преброителите на гласовете (когато това

е предвидено в устава) или от всички присъствали. На практика, следва да се възприеме принципът, че без документ (протокол) няма решение.

42. Какви са вътрешно организационните актове на сдружението?

Основният вътрешноорганизационен документ за едно сдружение е уставът. Освен него, едно сдружение може да приема и други вътрешни актове. За някои от тях има законови изисквания за приемането им. Такива са напр. Правилата и реда за извършване на общественополезна дейност за организациите, които са се определили за извършване на дейност в обществена полза, Правилата за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма, Правилник за вътрешния трудов ред и Правила за здравословни и безопасни условия на труд, когато ЮЛНЦ е работодател (на лица, наети по трудови договори).

Приемането на допълнителни вътрешноорганизационни актове, които не са задължителни по закон изцяло зависи от волята на сдружението. За тях липсва правна уредба и съдържанието им може да е най-разнообразно стига техните разпоредби да не противоречат на основния вътрешен акт на организацията или на закона и морала. Това следва от общия принцип на свободата на договарянето.

43. Кой, как и кога може да обжалва решения на органите на сдружение?

ЗЮЛНЦ предвижда два основни начина за обжалване на решенията на органите на сдружение:

Пред Общото събрание на сдружението (вътрешен контрол върху решенията)

Когато едно решение на управителния съвет или на друг орган е взето в противоречие със закона, устава или предходно решение на общото събрание, то може да бъде оспорено пред общото събрание по искане на заинтересуван член на сдружението или на негов орган. Законът предвижда, че искането за оспорване на решението трябва да бъде отправено в едномесечен срок от узнаването му, но не по-късно от една година от датата на неговото вземане.

Пред компетентния съд (съдебен контрол)

На съдебен контрол подлежат само решенията на общото събрание на сдружението по отношения на тяхната законосъобразност и съответствие с устава. Възможност да заведе подобен иск има всеки член на

сдружението или негов орган, както и прокурора. Искът следва да се подаде в предвидените от закона срокове – в едномесечен от узнаването за решението, но не по-късно от една година от датата на неговото вземане. Ако се установи незаконосъобразност или несъответствие с устава, съдът отменя обжалваното решение, но не може на негово място да постанови друго, защото няма компетентността да решава вместо органите на юридическото лице с нестопанска цел. Съдът също така не може и да задължи органът да приеме конкретно решение.

V. ФОНДАЦИЯ

44. Как се учредява фондация?

Фондацията се учредява с едностранен учредителен акт приживе или по случай на смърт, с който безвъзмездно се предоставя имущество за постигане на нестопанска цел. Учредител/-и на фондация могат да бъдат български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица, като тук законът не е поставил изискване за броя на учредители при фондациите в частна или в обществена полза.

Най-важният акт при учредяване на фондацията е безвъзмездното предоставяне на имущество. Приживе това става с дарение, което трябва да бъде извършено в писмена форма с нотариална заверка на подписа. По случай на смърт учредяването става чрез завещание.

Едностранният акт винаги трябва да съдържа необходимите изисквания на учредителния акт според закона, които като минимум са целите и предоставеното имущество. Имуществото, което се предоставя, не е ограничено до право на собственост върху движима или недвижима вещь и може да бъде всякакво друго вещно или облигационно право, имуществено авторско право и т. н. Липсва и изискване за минимална парична равностойност на предоставеното имущество.

Учредителният акт може да бъде отменен. Правото за отмяна е ограничено в две посоки – отмяна може да извърши единствено учредителят и това право не преминава върху неговите наследници. Учредителят може да поиска отмяна до възникване на фондацията. След вписването ѝ в регистъра, ако волята на учредителя е опорочена, той ще трябва да предяви срещу фондацията иск за унищожаване, като тук ще важат общите правила за унищожаване при едностранна сделка по Закона за задълженията и договорите.

Когато при учредяването на Фондация се предоставя безвъзмездно определена сума пари, за да се удостовери пред регистърния съд това обстоятелство, е необходимо откриването на набирателна сметка в банка, която издава уведомително писмо, че е предоставена определена сума пари за учредяването на конкретната фондация.

45. Какво представлява Учредителния акт на Фондацията?

Учредителният акт е основополагащият акт за възникване на фондацията. Законът казва, че фондацията се учредява с: *„едностранен учредителен акт, с който безвъзмездно се предоставя имущество за постигане на нестопанска цел“*. Този акт съдържа волеизявлението на учредителя (независимо физическо или юридическо лице) да създаде фондацията. В този смисъл учредителният акт трябва да съдържа всички необходими белези, които ще индивидуализират бъдещата фондация. На първо място, това са наименованието, което ще носи фондацията, седалището и адресът, откъдето ще развива дейността си, целите ѝ, предоставеното имущество, с което се създава, органите на фондацията и правомощията им и лицата, които ще ги съставляват. Не на последно място, дали фондацията се създава за определен срок или неопределено, както и по какъв начин ще бъде представлявана.

Минималното необходимо съдържание на учредителния акт, за да е налице валиден учредителен акт е да има означение на целите, които си поставя фондацията и имуществото, което се предоставя.

46. Какво следва да се заяви за вписване в съда при регистрацията на фондация?

Подобно на уредбата на сдружението, при регистрация на фондацията следва да се заявят следните обстоятелства за вписване: необходимото съдържание на учредителния акт, имената и длъжността на лицата, представляващи ЮЛНЦ (съдът обикновено вписва вида на органите на управление и лицата представляващи и управляващи юридическото лице), адресът, определението за извършване на общественополезна дейност, както и размерът на учредителното дарение.

47. Какво представляват запазените права при фондацията?

Само при фондациите е предвиден един особен правен институт – запазените права на учредителя/-ите. При учредяването на сдружението, в устава, който представлява многостранна сделка между неговите учре-

дители, може да се предвидят определени привилегии за тях, като например право на членство в управителния съвет без ограничение в броя на мандатите, но това не представляват едностранно запазени права, каквито има при фондацията, а договорни права, произтичащи от самия устав.

При учредяването на фондация учредителят може да запази за себе си или за посочено от него друго лице определени правомощия, с които да гарантира по-нататъшно спазване на волята си. Законът не определя колко и какви по обем следва да бъдат запазените права. Наложилите се в практиката запазени права са да е необходимо съгласие или решение на учредителя или на посочено от него лице з: изменения на учредителния акт, решение за прекратяване или преобразуване на фондацията и в някои случаи – избор на членове на органите на фондацията. Когато има запазени права, но учредителят или посоченото от него лице не може да ги упражнява по определена причина (ако почине, бъде обявен за отсъстващ или поставен под пълно запрещение, или прекратен, ако е юридическо лице), ако учредителят не е предвидил друго, те преминават за упражняване към съответния орган на фондацията, а не се наследяват. Също така, ако учредителят или определеното от него лице, не упражняват правата си с необходимата грижа или са в трайна невъзможност (която е за срок повече от 6 месеца) да направят това, съдът по регистрация по искане на управителния орган може да постанови техните правомощия да бъдат предоставени на съответния орган за определен период от време или завинаги според преценката на съда. За разлика от първата хипотеза, където автоматично преминават правата, във втория случай задължително следва да има решение на съда за преминаване упражняването на запазените права.

48. Кой взема решенията във фондацията?

По отношение на фондацията, законът е значително по-лаконичен в сравнение с уредбата на сдружението. Органите на фондацията не са ограничени от закона нито по отношение на тяхното наименование, нито по брой, нито по отношение на броя на техните членове.

Във всички случаи фондацията следва да има поне един управителен орган, който да управлява организацията и да изразява волята ѝ. Той може да бъде както едноличен, така и колективен. Когато обаче фондацията се е определила за осъществяване на дейност в обществена полза, задължително тя следва да има двустепенна система на органите – като минимум един върховен колективен орган и един управителен (колективен или едноличен), които следва да имат правомощия като тези на съответните органи на сдружението – общо събрание и управителен съвет.

Законът не определя наименованията на органите на фондацията, за разлика от уредбата на сдружението. В практиката са се наложили няколко по-популярни названия: за върховен орган – Настоятелство, Съвет на фондацията, Съвет на учредителите, Съвет на дарителите, Върховен съвет, а за управителния орган – Директор, Управител или Управителен съвет. Важно е наименованието на съответния орган да не въвежда в заблуждение относно неговото място в структурата на организацията и правомощията му.

Както при сдружението, така и при фондацията законът не забранява създаването на всякакви други допълнителни органи. Фондацията може да определя техния статут, да регулира техните правомощия, реда за включване на лицата в техния състав и други, което става с учредителния акт. Тези органи могат да са както колективни, така и еднолични.

49. Как вземат решения органите на фондацията?

Когато в учредителния акт на една фондация е предвиден повече от един орган, законът определя, че правилата за общото събрание и управителния съвет при сдружение се прилагат съответно за органите на фондацията. Това касае най-вече прилагането на правилата за правомощията и функционирането на органите. В практиката се е наложило, че при органите на фондацията задължително се спазват квалифицираните мнозинства при вземането на решенията съответно на върховния и управителния орган. Независимо, че законът е лаконичен по отношение на правилата за свикване и вземане на решения на органите на фондацията, следва в учредителния акт да бъдат разписани ясно тези правила: ред за свикване, заседания, правомощия, кворум, мнозинства.

Относно възможността за вземане на неписъствени решения на управителния орган, както и за прилагане на спадащия кворум при заседания на върховния орган е необходимо да бъдат уредени в устройствения акт на фондацията.

50. Какви са вътрешно организационните актове на фондацията?

Основният вътрешен акт при фондацията е учредителният акт. В закона е посочено необходимото съдържание на учредителния акт. Особеностите при него са такива, че докато при сдружението всички елементи, включени в необходимото съдържание на устава следва да бъдат приети от учредителите, при фондацията е възможно учредителят да определи в своя едностранен акт единствено целите и предоставеното имущество, което е достатъчно за действителността на акта. Останалите

елементи могат да бъдат допълнени впоследствие от овластено от учредителя лице, от изпълнителя на завещанието или наследника, когато учредителят е починал, от друго лице което би се ползвало от дейността на фондацията и съдът да направи вписването.

Учредителният акт включва две основни части – имуществена и организационна. Имуществената част е тази, в която се описва размера и вида на едностранно предоставеното имущество, с което се учредява фондацията. Организационната част на учредителния акт включва всички елементи, които съдържа един устав на сдружение-цели и средства за тяхното постигане; орган или органи на управление и правомощия; имущество, набиране и разходване на средства; други разпоредби.

Практиката е изработила определени правила за това какво трябва да съдържа учредителния акт. За по-голяма яснота се създават два отделни документа, които в своята цялост образуват основния вътрешен акт на фондацията. Първият документ представлява учредителен акт на дарение, който закрепва единствено акта на безвъзмездно предоставяне на имущество за учредяването на фондация с определени правни белези – наименование, седалище, адрес на управление, органи и състав на органите. В него се съдържа и изразена воля за приемане на втория документ, който е устройствен акт – аналогичен по съдържание на устава при сдружението, в който се съдържат всички организационни правила и който представлява неразделна част от учредителния акт на дарение.

VI. ОБЩЕСТВЕНА И ЧАСТНА ПОЛЗА

51. Какво означава определянето на едно ЮЛНЦ за извършване на дейност в частна или в обществена полза?

Изборът на това в каква полза едно ЮЛНЦ ще осъществява дейността си е суверенно право на всяка организация. Законът говори за определяне на дейността, като има предвид самоопределяне на статута на всяка организация. Водещи при определянето на една организация в частна или обществена полза са целените резултати от нейната дейност. В ЗЮЛНЦ неизчерпателно са посочени възможните цели, които една организация в обществена полза би могла да си поставя. Няма пречка обаче, такива цели да си постави и една организация в частна полза, тъй като същественото при определянето е в чия полза ще отиват резултатите от дейността на ЮЛНЦ. Когато стремежът е резултатите от дейността да облагодетелстват тесен кръг от лица, свеждащ се до учредителите,

членовете, членовете на органи или служителите на ЮЛНЦ, организацията следва да се определи в частна полза. Когато, обаче, организацията в преследване на своите цели, чрез дейността си се стреми да постигне резултати, които са в полза на неограничен брой субекти и на практика на цялото общество тя може да се определи в обществена полза.

Определянето в обществена полза води и до създаването на особени отношения между ЮЛНЦ и държавата. ЮЛНЦ в частна полза не се ползват от специална подкрепа от държавата и следователно върху тяхната дейност, въпреки че тя пак може да води до облагодетелстване на най-широк кръг лица, не се упражнява засилен контрол. Такива са, например, благотворителните фондации, които са определени в частна полза.

52. Къде следва да се заяви, че ЮЛНЦ се е самоопредило в обществена полза?

При своето учредяване всяко ЮЛНЦ следва да се самоопредели като организация в частна или в обществена полза. Определянето се извършва в устава или в учредителния акт и се вписва в съдебния регистър. В двумесечен срок от отразяването на това обстоятелство в съдебния регистър, ЗЮЛНЦ предвижда организацията определена в обществена полза да бъде вписана и в ЦР при Министерство на правосъдието. Срокът има инструктивен характер, което означава, че пропускането му не прекратява възможността за вписване в регистъра.

Организация, която е регистрирана в съда в обществена полза, но не и в ЦР няма възможността да ползва привилегиите, които този статут предоставя като например данъчни облекчения за своите дарители или освобождаване от местен данък дарение и данък наследство. Също така неписаните в ЦР организации не могат да кандидатстват за получаването на държавна субсидия. Въпреки това, за организацията продължават да важат специалните изисквания на ЗЮЛНЦ като за организациите в обществена полза и съответно членовете на управителните органи продължават да носят отговорност за тяхното спазване.

53. Подлежи ли на отмяна определянето в частна или обществена полза?

ЮЛНЦ в частна полза може да вземе решение да се определи в обществена полза със съответната промяна в устава или учредителния акт. За ЮЛНЦ в обществена полза режимът е забранителен: самоопределянето в обществена полза е неотменяемо след вписването му в съдебния регистър. Това е така независимо от вписването в ЦР. Това означава, че

промени в устройствените документи на организация в обществена полза, които да определят извършваната дейност в частна полза ще противоречат на закона и няма да бъдат вписани от съда. Въпреки че законът нарича промяната на определянето на дейността преобразуване, тази процедура представлява промяна на статута на ЮЛНЦ. Преобразуването е различен процес, който представлява юридическа реорганизация на фондациите и сдруженията. Според закона, ЮЛНЦ могат да се преобразуват в друг вид ЮЛНЦ, да се вливат, сливат, отделят и разделят.

54. Какви са законовите изисквания спрямо ЮЛНЦ в обществена полза?

ЗЮЛНЦ съдържа особени правила, касаещи учредяването, органната структура, управлението и дейността на ЮЛНЦ в обществена полза. Веднъж решили да определят дадено ЮЛНЦ за извършване на дейност в обществена полза, неговите учредители или органите му трябва да спазват всички тези законови норми.

При сдруженията е налице изискване за минимален брой учредители, който е 7 физически лица или 3 юридически лица. Това означава, че в случаите на учредено сдружение в частна полза, което реши да се трансформира в обществена полза е нужно да се спазва и това изискване.

На следващо място, законът изисква наличието на двустепенна система на управление, като определя, че ЮЛНЦ в обществена полза следва да имат върховен колективен орган и управителен орган, който може да е едноличен или колективен. При сдруженията това правило е винаги спазено, защото по силата на закона те имат Общо събрание, което е върховен орган и Управителен съвет като управителен орган. Фондациите, обаче, могат да бъдат регистрирани само с един и то едноличен орган на управление. В случаите когато решението на учредителите или органите на фондацията е тя да бъде определена в обществена полза, следва да бъде изградена двустепенната органна структура, при която да бъде създаден върховен колективен орган и управителен орган.

ЮЛНЦ, определени за извършване на общественополезна дейност, следва да се подчинят в дейността си на всички останали нормативни изисквания, обособени в самостоятелна глава на ЗЮЛНЦ. На първо място, те трябва да преследват една или няколко от специфичните общественополезна цели, посочени в закона. Законът съдържа изрични правила, уреждащи безвъзмездното и възмездното разходване на имуществото на ЮЛНЦ в обществена полза. Регламентирани са и ограничения при предоставянето на тяхното имущество, останало след удовлетворяване на кредиторите им при ликвидация. Законът предвижда вписването на организациите в обществена полза в Централния регистър при Министерство

на правосъдието на Република България като условие за възникването на правата, свързани със статута им на организации в обществената полза. С вписването им в ЦР възникват и задълженията на ЮЛНЦ в обществената полза за отчетност пред този орган. Други задължения на ЮЛНЦ в обществената полза са напр. публичност на отчетите им и задължение за водене на книги с протоколите от заседанията на органите си.

55. Какви са правилата за избягване конфликта на интереси при разходване на имуществото на ЮЛНЦ в обществената полза?

ЗЮЛНЦ въвежда специални правила за предотвратяване конфликта на интереси при ЮЛНЦ в обществената полза. Това следва от една страна от спецификата при формирането на имуществото на тези организации, свързана с обстоятелството, че те могат да разполагат с публичен ресурс, а от друга страна с възможностите им да ползват данъчни и други преференции. В този смисъл е необходимо законово въвеждане на гаранции, че имуществото им няма да бъде разходвано в частен интерес.

Първата група от гаранции е свързана с ограничаване възможността за безвъзмездно разпореждане с имуществото на ЮЛНЦ в обществената полза, спрямо определени лица, както следва:

- лица от състава на органите на управление и техните съпрузи, роднините по определена линия и до определена степен;
- лица, били в състава на управителните му органи до 2 години преди датата на вземане на решението;
- юридически лица, финансирали организацията до 3 години преди датата на вземане на решение;
- юридически лица, в които настоящите или бившите членове на органи или техните роднини са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения;
- политическите партии, в ръководните и контролните органи, на които участват членове на ръководни и контролни органи на ЮЛНЦ.

За първите четири случая на безвъзмездно разпореждане, ЗЮЛНЦ изисква предхождащо мотивирано решение на върховния орган на ЮЛНЦ в обществената полза, взето с мнозинство от 2/3 от всички членове на този орган. По отношение на последния случай, Законът за политическите партии предвижда абсолютна забрана за безвъзмездно разходване на имуществото на ЮЛНЦ с общественополезна дейност в полза на политическата дейност.

Втората група от гаранции се свързва със забраната ЮЛНЦ в обществената полза да сключват сделки с лица от състава на органите на управле-

ние и техните съпрузи, роднините по определена линия и до определена степен, освен при наличие на очевидна полза за него или ако са сключени при общи условия, публично обявени. Законът не дава определение за „очевидна полза“ и „общи условия, публично обявени“. Очевидна полза за организацията е налице, когато дадена сделка е сключена при условия по-изгодни от тези съществуващи на свободния пазар. Желателно е органът, компетентен да вземе решението за сключване на възмездни сделки (по принцип това е управителният съвет, освен, ако с устава или учредителния акт не е предвидено друго) да мотивира, защо счита, че конкретната сделка е в „очевидна полза“ на организацията. Сделки, сключени при публично обявени общи условия са тези, които се сключват например с банки и застрахователни дружества или при публични тръжни процедури или процедури за възлагане изпълнението на обществени поръчки.

Третата група от правила съдържа забрани за прехвърляне на имущество на ЮЛНЦ в обществена полза при ликвидация в полза на учредителите, настоящите и бившите членове, настоящите и бивши членове на органите, служителите, ликвидаторите, съпрузите и роднините до определена степен на някое от тези лица, както и юридическите лица, в които горните лица са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения. В този случай, забраната е императивна и абсолютна, т.е. не е предвиден механизъм за нейното преодоляване.

В последната група от норми се включва гаранционен механизъм, който определя детайлно как следва да се постъпи с имуществото на ЮЛНЦ, което остава след удовлетворяването на кредиторите му при ликвидация.

56. Какви са отношенията между ЮЛНЦ в обществена полза и държавата?

ЮЛНЦ в обществена полза се регулират от закона, както по повод на тяхната регистрация, така и при осъществяването на дейността им.

Статутът на организации в обществена полза има правни и фискални измерения. Правните изисквания са дадени в ЗЮЛНЦ, който предвижда специални разпоредби при регистрацията на ЮЛНЦ в обществена полза: при сдруженията – минималният брой на учредителите, при фондациите – изискването за двустепенна форма на управление с колективен върховен орган. Предвидени са и задълженията на ЮЛНЦ, вписани в Централния регистър за ежегодно отчитане, както и възможността за текущ контрол спрямо тях.

Фискалните измерения на статута се свеждат до възможностите държавата да подпомага вписаните в Централния регистър ЮЛНЦ в обществена полза чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други финансови и икономически облекчения, предвидени в съответните специални данъчни закони. На първо място, това са данъчните облекчения за ЮЛНЦ в обществена полза и техните дарители, уредени в отделните данъчни закони.

- По Закона за корпоративното подоходно облагане, юридическите лица – дарителите на ЮЛНЦ в обществена полза, вписани в Централния регистър могат да намалят финансовия си резултат до 10% с разходите си за дарения;
- По Закона за данъците върху доходите на физическите лица, годишният облагаем доход на физическите лица може да бъде намален до 5% с дарения, направени в полза на ЮЛНЦ, определени за извършване на дейност в обществена полза и вписани в Централния регистър;
- По Закона за местните данъци и такси, ЮЛНЦ в обществена полза, регистрирани в Централния регистър са освободени от данък върху даренията за получените и предоставени дарения. Този данък може да достигне до 6,6 % върху стойността на даряваното имущество.

На следващо място фискалният статут намира проявление и във връзка с възможността за получаване на бюджетна субсидия от държавата. От 2005 г. държавата отделя от държавния бюджет финансов резерв за субсидиране на общественозначими проекти на ЮЛНЦ в обществена полза.

В много случаи, предвидени по действащото ни законодателство, статутът на общественополезна организация е изискване за извършването на определен вид дейност или за ползване на определени привилегии. По-долу са изброени някои от тези случаи:

- Според Закона за държавната собственост, имоти или части от тях – частна държавна собственост, могат да се отдават под наем за срок до 10 години на ЮЛНЦ в обществена полза, без търг от министъра, ръководителя на друго ведомство или областния управител.
- По Закона за общинската собственост, имоти – частна общинска собственост могат да се отдават под наем без търг или конкурс на ЮЛНЦ в обществена полза с решение на общинския съвет.
- По Закона за народната просвета, училищните настоятелства и настоятелствата към детските градини, се създават като юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност.
- Според Семейния кодекс, посредничество при международно осиновяване на дете може да извършва само ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност.

- По Закона за защита от дискриминация, само ЮЛНЦ в обществена полза, могат да предявят съдебен иск от името на лицата, чиито права са нарушени по тяхно искане.
- Според Закона за защита на потребителите, сдруженията на потребителите са сдружения с нестопанска цел, които са регистрирани в Министерството на правосъдието като сдружения с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност.
- По Закона за меценатството, организации, подпомагащи културата, са ЮЛНЦ в обществена полза, чийто предмет на дейност включва подпомагане на културата или на отделни културни области и които са регистрирани по този закон.
- По Закона за туризма, туристическото сдружение, следва да е регистрирано като сдружение с нестопанска цел за извършване на общественополезна дейност.
- Според Закона за хазарта, организатори на хазартни игри могат да са и юридическите лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност и други.

57. Какви задължения имат ЮЛНЦ в частна полза към държавата?

ЮЛНЦ в частна полза не подлежат на специална регистрация в нарочен регистър подобно на ЮЛНЦ в обществена полза.

За тях важат изискванията за регистрации, последващи съдебната, пред Регистър БУЛСТАТ и Комисията за защита на личните данни, стига да са налице законните предпоставки за това (виж въпрос 26 от раздел „Регистрация“).

Относно данъчното им отчитане, важат същите срокове при подаване на декларации и отчетност пред данъчните органи, както при организациите в обществена полза (виж въпрос 34 от раздел „Цели и дейности на ЮЛНЦ“).

За разлика от организациите в обществена полза, отчетите за дейността им не са публични и не се подават пред Централния регистър към МП.

Тези организации, обаче имат изискване за публично обявяване на годишните си финансови отчети. За целта е необходимо да ги публикуват икономическо издание или в Интернет, в срок до 30 юни на годината следваща отчетния период.

По отношение на изискванията за одит на организации в частна полза виж въпрос 35 от раздел „Цели и дейности на ЮЛНЦ“

VII. ЦЕНТРАЛЕН РЕГИСТЪР

58. Какво е Централният регистър за ЮЛНЦ в обществена полза?

ЦР е създаден през 2001 г. към Министерство на правосъдието, с приемането на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Това е специален публичен регистър, който се поддържа от Министерство на правосъдието с цел да предоставя актуална информация за регистрираните в България ЮЛНЦ в обществена полза. Съгласно закона Централният регистър е публичен и всеки може да иска справка или извлечение от съдържанието му относно информацията, която подлежи на обявяване.

Основните функции на регистъра са:

- да регистрира фондации и сдружения в обществена полза,
- да регистрира клонове на чуждестранни нестопански организации в обществена полза,
- да поддържа публичен регистър с актуална информация за вписаните в него фондации, сдружения и клонове;
- да следи за редовното и навременно подаване на информация от страна на вписаните в него фондации, сдружения и клонове;
- да обработва молбите, подадени от чужденци за издаване на разрешение за извършване на нестопанска дейност в България.

Централният регистър също така издава месечен бюлетин, в който се публикуват вписаните ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност, отказите и заличените вписвания, както и се обявява информация съобразно Правилника за дейността на централния регистър. На сайта на Министерство на правосъдието: <http://www.justice.government.bg/new/> в раздел Регистри / Централен регистър за ЮЛНЦ съществува панел „Месечен бюлетин“, на който по години и месеци е публикувана информация за вписаните, заличените и ЮЛНЦ с отказано вписване.

59. Кои организации подлежат на вписване в ЦР?

На вписване в регистъра подлежат следните категории организации:

- новоучредени сдружения и фондации, регистрирани в съда като организации в обществена полза;
- съществуващи сдружения и фондации, които преминават от частна в обществена полза и са отразили това в съда;

- регистрирани в България клонове в обществена полза на чуждестранни юридически лица.

60. Как се вписват ЮЛНЦ в Централния регистър при Министерство на правосъдието?

ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност трябва да подадат в Централния регистър заявление за вписване, придружено от изброените в закона документи. Заявлението се изготвя по образеца, предвиден в Правилника за устройството и дейността на Централния регистър на ЮЛНЦ за общественополезна дейност при Министерство на правосъдието и се представя на електронен и хартиен носител, подписано от представляващия ЮЛНЦ. Служителите в регистъра оказват съдействие на заявителя при попълване на заявлението. Към заявлението се прилагат:

- препис от съдебното решение за първоначална регистрация на организацията или клона;
- препис от съдебното решение за вписване на определянето за осъществяване на общественополезна дейност, в случай че организацията се е преобразувала от частна в обществена полза;
- удостоверение за актуално състояние по регистрацията;
- копие на действащ Устав, съответно Учредителен акт или копие от решението на чуждестранната организация за учредяване на клон в България;
- декларация за наличието на обстоятелствата по чл. 38-41 от ЗЮЛНЦ т. е. че ще се спазват особените изисквания на закона;
- декларация за дължимите данъци, такси, мита и други публични вземания;
- правилата и редът за извършване на общественополезна дейност;
- други документи: копие на временното удостоверение за регистрацията в Регистър БУЛСТАТ или на самата БУЛСТАТ карта.

Правилата и редът за извършване на общественополезна дейност би следвало да съдържат детайлизация на общественополезната дейност, като ЗЮЛНЦ въвежда изискването в този документ да се посочи по какъв ред ЮЛНЦ ще осъществи подбор на лицата, които ще подпомага, както и по какъв начин ще се осъществява подпомагането им.

Министърът на правосъдието или оправомощено от него лице вписва заявените обстоятелства с мотивирано решение. Когато е необходимо да се представят допълнителни доказателства или да се отстранят не-

достатъци по представените документи, вписването се извършва след отстраняването на недостатъците.

Процедурата по вписване в централния регистър, публикациите, обявяването на информацията и обжалването на отказите за вписване са освободени от заплащане на държавни такси.

61. Има ли срокове за регистрация в ЦР и какво се случва, ако те бъдат пропуснати?

Чл. 38, ал. 3 от ЗЮЛНЦ предвижда двумесечен срок за заявяване на вписване в ЦР от страна на ЮЛНЦ в обществена полза. Срокът започва да тече от момента, на вземане на съдебното решение за вписване на ЮЛНЦ като организация в обществена полза. Съгласно постоянната съдебна практика, този срок има инструктивен характер т. е. неговото пропускане не е основание за отказ на ЦР от регистрация на организацията. В този смисъл са Решение 2453 на ВАС по адм. д. 8520/2009 г.; Решение 12317 на ВАС по адм. д. 4057/2009 г.; Решение 16100 на ВАС по адм. д. 8483/2009 г.; Решение № 10163 от 26.07.2010 г. по адм. д. № 14460/2009 г., V отд. на ВАС; Решение № 10190 от 26.07.2010 Г. по адм. д. № 14375/2009 г., V отд. на ВАС; Решение № 13036 от 03.11.2010 г. по адм. д. № 6301/2009 г., V отд. на ВАС.

Основната цел на предвидения в ЗЮЛНЦ инструктивен срок е да дисциплинира организациите да изпълнят изискването на закона да се регистрират в ЦР.

62. Кога може да бъде отказано вписване в ЦР?

Съгласно ЗЮЛНЦ, вписването в регистъра се отказва, ако ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност не е регистрирано от компетентния съд или ако неговата дейност противоречи на закона или ако разпоредбите на устава или учредителния акт противоречат на разпоредбите на Глава трета от закона. Отказът за регистрация се постановява от министъра на правосъдието или от оправомощено от него лице. По принцип отказът за регистрация следва да бъде изричен, писмен и мотивиран. В този случай, ЦР уведомява организацията, на която е отказано вписване с официално писмо на адреса, посочен в заявлението за регистрация. Ако вписването не бъде извършено в двуседмичен срок от заявяването му е налице мълчалив отказ.

63. Как и в какъв срок може да се обжалва отказ за регистрация в ЦР?

В случаите когато има постановен изричен отказ за вписване в ЦР, организацията може да обжалва това решение в 14 дневен срок, считано от датата на получаване на писмото за отказ. В случаите, когато е налице мълчалив отказ, срокът за обжалване също е 14 дневен, но той започва да тече след като изтекат две седмици от подаването на документите от организацията за вписването ѝ в регистъра.

Обжалването става по реда на Административно процесуалния кодекс.

64. Какви са задълженията на ЮЛНЦ в обществена полза спрямо Централния регистър?

ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност са длъжни да представят до 31 май всяка година информация за дейността си през предходната година пред ЦР. Информацията съгласно закона включва:

- преписите от съдебните решения за регистрация на промени;
- списъкът на лицата, били в състава на управителните органи;
- информация за дейността със съдържание, определено в ЗЮЛНЦ;
- годишен финансов отчет, включително и заверен, когато организацията подлежи на задължителен независим финансов одит;
- годишния доклад;
- декларация за дължимите данъци, такси, мита и други публични вземания;
- промени в устава или учредителния акт.

ЗЮЛНЦ не съдържа изисквания относно формата на годишния доклад, освен да е в писмен вид. Съгласно закона, информацията в годишният доклад, трябва да включва:

- съществените дейности, изразходваните за тях средства, връзката им с целите и програмите на организацията и постигнатите резултати;
- размера на безвъзмездно полученото имущество и приходите от другите дейности за набиране на средства;
- вида, размера, стойността и целите на получените и предоставени дарения, както и данни за дарителите;
- финансовия резултат.

Информацията по т. 1 може да бъде обобщение на изпълняваните от организацията проекти и дейности, за които е получила безвъзмездно финансиране или е финансирала със собствени средства.

Преписите от съдебните решения за регистрация се подават в случай, че през предходната година ЮЛНЦ е променило устава или учредителния си акт или когато със съдебни решения са вписани други промени в съдебния регистър.

Освен задължението за представяне на годишната информация, вписаните в Централния регистър организации са длъжни да представят на министъра на правосъдието при поискване текуща информация за подлежащите на вписване обстоятелства, което е свързано с текущия контрол спрямо ЮЛНЦ в обществена полза. Министърът на правосъдието има задължението да уведомява съответните държавни контролни органи с цел предприемане на проверки и законови действия за закононарушенията, констатирани при ежегодния и текущ контрол.

65. Какви са правомощията на Централния регистър спрямо вписаните в него ЮЛНЦ в обществена полза?

Централният регистър има право да извършва ежегоден и текущ контрол спрямо вписаните в него ЮЛНЦ в обществена полза.

Ежегодният контрол се проявява чрез правомощието на ЦР проверява годишната информация за дейността на организацията през предходната година.

За да осъществява текущ контрол спрямо организациите вписани в Централния регистър на министъра на правосъдието е дадено правомощието да изисква текуща информация за обстоятелствата, подлежащи на вписване.

За закононарушенията, констатирани при ежегодния или текущ контрол, министърът на правосъдието уведомява съответните държавни контролни органи за предприемане на проверки и предвидените в закона действия.

66. В кои случаи вписването на ЮЛНЦ в Централния регистър се заличава?

Вписването на ЮЛНЦ в Централния регистър се заличава, когато ЮЛНЦ:

1. системно не представя в определените срокове информацията по отношение подлежащите на вписване обстоятелства;
2. две поредни години не представи в срок информацията за дейността си през предходната година;

3. извършва дейност която противоречи на Конституцията, на законите и на добрите нрави;
4. системно не внася в срок публични вземания;
5. е останало с членове под законово изискуемия минимум за период повече от 6 месеца.

Министърът на правосъдието или оправомощено от него лице заличава вписването служебно или по искане на прокурора или на съответните държавни контролни органи, когато спрямо ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност е налице някое от основанията посочени в закона. При две от основанията – когато ЮЛНЦ системно не представя в определените срокове информацията по отношение подлежащите на вписване обстоятелства или две поредни години не представи в срок информацията за дейността си през предходната година, преди заличаване на вписването, министърът на правосъдието изпраща писмено уведомление до ЮЛНЦ, в което определя допълнителен срок за представяне на информацията, след който, ако тя не бъде представена, вписването се заличава.

Заличените вписвания се публикуват в бюлетина на Централния регистър.

67. Какви са последиците от заличаването?

Заличаването на ЮЛНЦ в обществена полза от Централния регистър го лишава от възможността да ползва облекченията, предвидени в нормативните актове за организациите в обществена полза.

Заличаването на вписването не освобождава ЮЛНЦ за осъществяване на общественополезна дейност и членовете на управителните му органи от задълженията и отговорността им по закон, свързани с общественополезна статут на организацията. Такова ЮЛНЦ следва да продължи да разходва имуществото си за дейностите, посочени в устава или учредителния си акт.

ЮЛНЦ, на което е заличено вписването в Централния регистър, може да иска повторно вписване не по-рано от изтичането на една година след отпадане на основанията за заличаването му, като това право може да бъде упражнено еднократно.

VIII. ПРЕКРАТЯВАНЕ

68. Как се прекратяват ЮЛНЦ?

ЮЛНЦ се прекратява:

1. с изтичането на срока, за който е учредено;
2. с решение на върховния си орган;
3. с решение на окръжния съд по седалището на ЮЛНЦ, когато:
 - а) не е учредено по законния ред;
 - б) извършва дейност, която противоречи на Конституцията, на законите и на добрите нрави;
 - в) е обявено в несъстоятелност.

При прекратяване на ЮЛНЦ се извършва ликвидация. Ликвидацията се извършва от управителния орган или от определено от него лице. Ако ликвидатор не е определен, той се определя от окръжния съд по седалището на ЮЛНЦ. По отношение на реда за ликвидация и правомощията на ликвидатора се прилагат съответно правилата на Търговския закон. След разпределяне на имуществото ликвидаторът е длъжен да поиска заличаване на вписването на ЮЛНЦ от окръжния съд по седалището му. Заличаване на организацията се извършва и в регистър БУЛСТАТ към Агенцията по вписване, след постановяване на съдебното решение за заличаване на организацията в съдебния регистър. В случай, че организацията е била в обществена полза след заличаването ѝ в съда, се подава заявление до ЦР за заличаването ѝ от регистъра.

69. Кой може да иска прекратяване?

На практика случаите, в които може да се иска прекратяване на ЮЛНЦ от трето лице са следните:

- когато то не е учредено по законния ред;
- когато дейността му противоречи на Конституцията, законите и добрите нрави;
- когато е обявено в несъстоятелност.

Прекратяването става с решение на съда, което се постановява по иск на всяко заинтересовано лице или на прокурора. Преди да вземе решение за прекратяване, съдът следва да даде срок до 6 месеца, в който да бъдат отстранени основанията за прекратяването.

След изменението на ЗЮЛНЦ от септември 2006 г. дейността противоречаща на Конституцията е самостоятелно основание за прекратяване на ЮЛНЦ. Според досегашния текст противоречието на дейността на законите беше основанието за прекратяване. Разбира се Конституцията като основен и върховен закон на страната беше включена в общото понятие „законите“. Обособяването като отделно основание слага акцент върху пряката приложимост на конституционните разпоредби. Принципна постановка е, че правото на сдружаване може да бъде ограничено само в изключителни случаи, за да се защитят значими обществени интереси.

Съдържанието на използваното от закона понятие „добри нрави“ следва да бъде внимателно прилагано, за да не се стигне до неоснователно прекратяване на ЮЛНЦ. Според по-широко разпространено разбиране, понятието „добри нрави“ установява изискването за честност, коректност и благоприличие в поведението на страните по правоотношението в областта на частното право. Това основание за прекратяване следва да се използва ограничително като приоритет се дава на останалите изрично определени в ЗЮЛНЦ основания за прекратяване. Само в случаите, когато, без да се нарушават конкретни разпоредби на закона или Конституцията, се установява съществено противоречие в дейността на ЮЛНЦ с правила на морала, следва да се използват добрите нрави като основание за прекратяване. (Според Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, едно от основанията за ограничаване на правото на сдружаване е в случаите на защита на здравето и морала на другите граждани).

70. Какви етапи включва процедурата по прекратяване чрез ликвидация на ЮЛНЦ?

При ликвидирането на едно ЮЛНЦ се прилагат съответно правилата, предвидени в Търговския закон за ликвидация на търговски дружества. В случая с юридическите лица с нестопанска цел, това включва следните етапи:

- Решение за прекратяване на ЮЛНЦ, взето от органа, в чиято компетентност попада вземането на подобно решение (напр. Общото събрание на сдружението или Настоятелството на Фондацията). Решението трябва да определи също ликвидатор/-и и срок за извършване на ликвидацията. Минималният възможен срок за извършване на ликвидацията е шест месеца, считано от постановяване на съдебното решение, с което се открива производството по ликвидация.

- Откриване на производството по ликвидация. Производството по ликвидация се открива със съдебно решение, с което се вписва ликвидаторът и срокът за извършване на ликвидацията.
- Извършване на ликвидацията. След постановяване на съдебното решение за откриване на производството, се обнародва покана в Държавен вестник до кредиторите на ЮЛНЦ за предявяване на вземанията им. По време на ликвидацията основна задача на ликвидатора е да удовлетвори кредиторите на ЮЛНЦ от неговото имущество, както и да събере вземанията му. По отношение на организациите в обществена полза има изискване за поредност в действията на ликвидатора при удовлетворяване на кредиторите – започва се с наличните средства, ако те не са достатъчни се осребрява първо движимото, а после недвижимото имущество.
- Заличаване на ЮЛНЦ от регистъра към съответния съд. След приключване на ликвидацията, ликвидаторът представя в регистърния съд заключителен счетоводен баланс, решение на органа, който го е назначил за приемане на доклада за ликвидацията и освобождаването му от отговорност, удостоверение по реда на Кодекса за социално осигуряване за предадени ведомости. Наред с представените документи, ликвидаторът иска заличаване на съответното ЮЛНЦ от регистъра към съда. Производството приключва с постановяването на съдебно решение, с което се заличава ЮЛНЦ от регистъра към съда.
- След съдебното заличаване на ЮЛНЦ, се иска и заличаването му от регистър БУЛСТАТ, а в случай, че ЮЛНЦ е било в обществена полза и от Централния регистър към Министерство на правосъдието.

71. Какво става с имуществото на прекратените ЮЛНЦ?

Разпределянето на останалото след удовлетворяването на кредиторите на ЮЛНЦ определени в частна полза имущество се решава съгласно устава, учредителния акт или от върховния орган на ЮЛНЦ, доколкото в закона не е предвидено друго. Ако решение не е било взето до прекратяването, то се взема от ликвидатора. Ако не съществуват лица, в полза, на които да се разпредели имуществото или ако те не са определяеми, имуществото преминава върху общината по седалището на ЮЛНЦ. Общината е длъжна да използва полученото имущество за дейност, възможно най-близка до целта на прекратеното ЮЛНЦ.

Когато ЮЛНЦ е в обществена полза са поставени известни ограничения. Законът определя, че самото ЮЛНЦ (което се прекратява) може да уреди в устава или в учредителния си акт реда за разпределянето на останалото имущество, като получател може да бъде ЮЛНЦ в обществена

полза със същата или близка нестопанска цел на организацията, която се ликвидира. Ако така не бъде определен получателът, съдът с решение определя ЮЛНЦ в обществена полза отново със същата или близка нестопанска цел, което да получи останалото след удовлетворение на кредиторите имущество. Ако имуществото по определени причини не бъде предоставено на някой от горните получатели, то се предава на общината, в която се намира седалището на прекратеното ЮЛНЦ, като тя е длъжна да го предоставя за извършване на общественополезна дейност, която е възможно най-близка до целите на прекратената организация.

Имуществото на ЮЛНЦ в обществена полза не може да се прехвърля по какъвто и да е начин на:

1. учредителите и настоящите и бившите членове;
2. лицата, били в състава на органите на ЮЛНЦ и служителите му;
3. ликвидаторите освен дължимото възнаграждение;
4. съпрузите на лицата по т. 1–3;
5. роднините на лицата по т. 1–3 по права линия – без ограничение, по съребрена линия – до четвърта степен, или по сватовство – до втора степен включително;
6. юридическите лица, в които лицата по т. 1–5 са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения.

72. Какви са изискванията за съхраняване на документация на ЮЛНЦ и къде се съхранява тази документация след тяхното прекратяване?

Изискванията могат да се разделят най-общо на две категории: законови изисквания и изисквания на донорски организации, които са отпуснали финансиране на съответното ЮЛНЦ .

Изискванията на донорските организации за съхранение за определен период на отчетните документи по разходване на получено финансиране са различни и могат да варират от 3 до 10 години. В случай, че ЮЛНЦ бъде прекратено преди изтичането на тези срокове, подходящо решение би било да бъде уведомен донора за мястото и лицето/организацията, където са оставени на съхранение съответните отчетни документи за извършеното финансиране до изтичане на срока за тяхното съхранение.

Сред законовите изисквания, следва да се спомене изискването на чл. 42 от Закона за счетоводството, който определя, сроковете за съхранение на счетоводна документация.

Сроковете са:

1. ведомости за заплати – 50 г.;
2. счетоводни регистри и финансови отчети – 10 г.;
3. документи за данъчен контрол – до 5 г. след изтичане на давностния срок за погасяване на публичното задължение, което удостоверяват тези документи;
4. документи за финансов одит – до извършване на следващ вътрешен одит и одит на Сметната палата;
5. всички останали носители – 3 г.

Счетоводната информация може да се съхранява на хартиен или на технически носител и в архиви, организирани от друго предприятие с такъв предмет на дейност, при спазване на изискванията на Закона за националния архив.

В случай че ЮЛНЦ бъде прекратено преди да изтекат сроковете за съхранение на счетоводна документация и то няма правопреемник, разплащателните ведомости се предават в съответното териториално отделение на Националния осигурителен институт. Към разплащателните ведомости се прилагат:

- трудови договори (заповеди за назначаване);
- заповеди за преназначаване;
- заповеди за ползван неплатен отпуск над 30 работни дни,;
- заповеди за прекратяване на трудови или служебни правоотношения.

Предаването на ведомостите се удостоверява от НОИ. Удостоверението от НОИ се представя в съда с искането от ликвидатора за заличаване на ЮЛНЦ. Без представянето на това удостоверение, съдът не може да постанови решение за заличаване на ЮЛНЦ.

ЗАКОН ЗА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ

В сила от 01.01.2001 г.

Обн. ДВ. бр.81 от 6 Октомври 2000г., изм. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001г., изм. ДВ. бр.98 от 16 Ноември 2001г., изм. ДВ. бр.25 от 8 Март 2002г., изм. ДВ. бр.120 от 29 Декември 2002г., изм. ДВ. бр.42 от 17 Май 2005г., изм. ДВ. бр.102 от 20 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 21 Април 2006г., изм. ДВ. бр.38 от 9 Май 2006г., изм. ДВ. бр.79 от 29 Септември 2006г., изм. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр.42 от 5 Юни 2009г.

Глава първа. ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Предмет на закона

Чл. 1. (1) Този закон урежда учредяването, регистрацията, устройството, дейността и прекратяването на юридическите лица с нестопанска цел.

(2) Юридическите лица с нестопанска цел са сдружения и фондации.

Определяне на дейността

Чл. 2. (1) Юридическите лица с нестопанска цел свободно определят целите си и могат да се самоопределят като организации за осъществяване на дейност в обществена или в частна полза. Определянето се извършва с устава, учредителния акт или с изменение в тях.

(2) Определянето за осъществяване на общественополезна дейност е неотменяемо след вписването на това обстоятелство в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището на юридическото лице с нестопанска цел.

(3) Юридическите лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност, след възникването си подлежат на вписване в нарочен Централен регистър при Министерството на правосъдието.

(4) Правилата на глава трета не се прилагат за юридическите лица с нестопанска цел, определени за извършване на дейност в частна полза.

Цел на дейност

Чл. 3. (1) Юридическите лица с нестопанска цел определят свободно средствата за постигане на техните цели.

(2) Ограничения в дейността и средствата за постигане целите на юридическите лица с нестопанска цел могат да се определят само със закон.

(3) Юридическите лица с нестопанска цел могат да извършват допълнителна стопанска дейност само ако е свързана с предмета на основната дейност,

за която са регистрирани, и като използват прихода за постигане на определените в устава или учредителния акт цели.

(4) Предметът на стопанската дейност се определя в устава или учредителния акт на юридическото лице с нестопанска цел.

(5) Извършването от юридическите лица с нестопанска цел на стопанска дейност се подчинява на условията и по реда, определени със законите, регулиращи съответния вид стопанска дейност.

(6) Юридическите лица с нестопанска цел не разпределят печалба.

Взаимоотношения с държавата

Чл. 4. Държавата може да подпомага и насърчава регистрираните в централния регистър юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други финансови и икономически облекчения, както и финансирания при условия и по ред, определени в съответните специални закони.

Учредители

Чл. 5. Учредители на юридическо лице с нестопанска цел могат да бъдат български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица.

Правоспособност

Чл. 6. (1) Юридическото лице на организацията с нестопанска цел възниква с вписването му в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището на юридическото лице.

(2) Действията на учредителите, извършени от името на учредяваното юридическо лице с нестопанска цел до деня на вписването, пораждат права и задължения за лицата, които са ги извършили и преминават по право върху юридическото лице с нестопанска цел от момента на възникването му. При извършването на сделките се указва, че юридическото лице с нестопанска цел е в процес на учредяване. Лицата, сключили сделките, отговарят солидарно за поетите задължения.

(3) Юридическите лица с нестопанска цел са носители на всички права и задължения, които не са свързани с естествените качества на физическите лица и могат да притежават имущество.

Наименование

Чл. 7. (1) Наименованието трябва да включва ясно означение на вида на юридическото лице с нестопанска цел.

(2) Наименованието трябва да не въвежда в заблуждение и да не накърнява добрите нрави.

(3) Наименованието се изписва на български език и може да бъде допълнително изписано на чужд език.

(4) След като юридическото лице с нестопанска цел е вписано в съдебния регистър, не може да бъде вписано друго юридическо лице с нестопанска цел от същия вид със същото наименование.

(5) Вписаното в съдебния регистър юридическо лице с нестопанска цел може да иска от всяко друго юридическо лице с нестопанска цел от същия вид, приело по-късно наименование, съвпадащо с неговото, да преустанови носенето и служенето със съвпадащото наименование.

Седалище и адрес

Чл. 8. (1) Седалището на юридическото лице с нестопанска цел е населеното място, където се намира неговото управление.

(2) Адресът на юридическото лице с нестопанска цел е адресът на неговото управление.

Писмени актове

Чл. 9. Всяко писмено изявление от името на юридическото лице с нестопанска цел трябва да съдържа неговото наименование, седалище, адрес, както и данни за неговата регистрация, включително и БУЛСТАТ номер.

Представителство

Чл. 10. (1) Юридическото лице с нестопанска цел изразява волята си и извършва правни действия чрез своите органи. То се представлява от управителния си орган.

(2) По съдебни спорове между юридическото лице с нестопанска цел и управителния му орган, съответно членове на управителния орган, юридическото лице може да се представлява и от избрани от общото му събрание едно или няколко лица.

(3) Юридическо лице с нестопанска цел може да участва в работата на орган на юридическото лице с нестопанска цел чрез своя представител или упълномощено от него лице.

Устройство

Чл. 11. (1) Устройството на юридическите лица с нестопанска цел се определя от този закон и учредителния акт или устава.

(2) Юридическото лице с нестопанска цел може да има клонове. Управителят на клона представлява юридическото лице с нестопанска цел за дейността на клона.

Преобразуване

Чл. 12. (1) Юридическите лица с нестопанска цел могат да се преобразуват в друг вид юридически лица с нестопанска цел, да се вливат, сливат, отделят и разделят.

(2) След отделяне или разделяне юридическите лица с нестопанска цел отговарят солидарно за задълженията, възникнали до преобразуването им.

(3) Членовете на юридическите лица с нестопанска цел, които са се слели или влили, стават членове на новото юридическо лице с нестопанска цел, а членовете на юридическото лице с нестопанска цел, което се е разделило – членове на новообразуваните юридически лица с нестопанска цел, по техен избор.

Прекратяване

Чл. 13. (1) Юридическото лице с нестопанска цел се прекратява:

1. с изтичането на срока, за който е учредено;
 2. с решение на върховния си орган;
 3. с решение на окръжния съд по седалището на юридическото лице с нестопанска цел, когато:
 - а) не е учредено по законния ред;
 - б) (изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) извършва дейност, която противоречи на Конституцията, на законите и на добрите нрави;
 - в) е обявено в несъстоятелност.
- (2) Решението на съда по ал. 1, т. 1 и 3 се постановява по иск на всеки заинтересуван или на прокурора.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Съдът дава срок до 6 месеца за отстраняване на основанието за прекратяване и неговите последици.

(4) В случаите на ал. 2 прекратяването се вписва служебно и съдът назначава ликвидатор.

Ликвидация

Чл. 14. (1) При прекратяване на юридическото лице с нестопанска цел се извършва ликвидация.

(2) Ликвидацията се извършва от управителния орган или от определено от него лице.

(3) Ако ликвидатор не е определен по реда на ал. 2, както и в случая на чл. 13, ал. 1, т. 2, той се определя от окръжния съд по седалището на юридическото лице с нестопанска цел.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 38 от 2006 г.) Относно неплатежоспособността, съответно несъстоятелността, редът за ликвидация и правомощията на ликвидатора се прилагат съответно разпоредбите на Търговския закон. По отношение на юридически лица с нестопанска цел подлежащите на вписване в търговския регистър актове на съда по несъстоятелността се вписват в регистъра на юридическите лица с нестопанска цел и се обнародват в „Държавен вестник“, а подлежащите на обявяване в търговския регистър актове се обнародват в „Държавен вестник“.

Имущество след ликвидация

Чл. 15. (1) Разпределянето на останалото след удовлетворяването на кредиторите имущество се решава съгласно устава, учредителния акт или от върховния орган на юридическото лице с нестопанска цел, доколкото в този закон не е предвидено друго. Ако решение не е било взето до прекратяването, то се взема от ликвидатора.

(2) Ако не съществуват лица по ал. 1 или ако те не са определяеми, имуществото преминава върху общината по седалището на юридическото лице с

нестопанска цел. Общината е длъжна да използва полученото имущество за дейност, възможно най-близка до целта на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел.

(3) Имуществото по предходните алинеи не може да се разпределя, продава или по какъвто и да било начин да се прехвърля на ликвидатор, назначен извън кръга на лицата по ал. 2 с изключение на дължимото им възнаграждение.

(4) Лицата, придобили имущество в резултат на извършената ликвидация по ал. 1-3, отговарят за задълженията на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел до размера на придобитото.

Заличаване на юридическото лице с нестопанска цел

Чл. 16. След разпределяне на имуществото ликвидаторът е длъжен да поиска заличаване вписването на юридическото лице с нестопанска цел от окръжния съд по седалището на юридическото лице с нестопанска цел.

Съдебен регистър за юридическите лица с нестопанска цел

Чл. 17. Към окръжните съдилища се води регистър за юридическите лица с нестопанска цел.

Подлежащи на вписване обстоятелства

Чл. 18. (1) На вписване в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел подлежат следните обстоятелства:

1. необходимото съдържание на учредителния акт или устава;
2. адресът;
3. имената и длъжностите на лицата, представляващи юридическото лице с нестопанска цел;
4. определянето за извършване на общественополезна дейност;
5. общият размер на първоначалните имуществени вноски, ако такива са предвидени;
6. прекратяването на юридическото лице с нестопанска цел;
7. преобразуването;
8. имената, съответно наименованието, както и адресът на ликвидаторите;
9. заличаването на юридическото лице с нестопанска цел.

(2) На вписване в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел по седалището на клона подлежат следните обстоятелства:

1. наименованието, седалището и адресът на юридическото лице с нестопанска цел;
2. седалището и адресът на клона;
3. управителят на клона, както и предвидените в учредителния акт ограничения на правомощията и представителната му власт.

(3) Относно клоновете на чуждестранни юридически лица с нестопанска цел се вписват и:

1. целите на чуждестранното юридическо лице с нестопанска цел;
2. тези от целите по т. 1, които ще се осъществяват чрез клона;
3. определянето на клона за извършване на общественополезна дейност.

(4) На вписване подлежат и промените в обстоятелствата по ал. 1, 2 и 3.

Глава втора. **ВИДОВЕ ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ**

Раздел I. **Сдружения**

Учредяване

Чл. 19. (1) Сдружението се учредява от три или повече лица, които се обединяват за осъществяване на дейност с нестопанска цел.

(2) Сдружение, което е определено за извършване на общественополезна дейност, се учредява от най-малко 7 дееспособни физически лица или 3 юридически лица.

Съдържание на устава

Чл. 20. Учредителите приемат устав, който трябва да съдържа:

1. наименованието;
2. седалището;
3. целите и средствата за тяхното постигане;
4. определянето вида на дейност съгласно чл. 2;
5. предмета на дейност;
6. органите на управление;
7. клоновете;
8. правомощията на органите на сдружението;
9. правилата относно начина на представляване на сдружението;
10. правилата относно възникването и прекратяването на членството, както и реда за уреждане на имуществените отношения при прекратяване на членството;
11. срока, за който е учредено сдружението;
12. реда за определяне на размера и начина на внасяне на имуществените вноски;
13. начина на разпределение на останалото имущество след удовлетворяването на кредиторите.

Членски права и задължения

Чл. 21. (1) Членуването в сдружението е доброволно.

(2) Всеки член има право да участва в управлението на сдружението, да бъде информиран за неговата дейност, да се ползва от имуществото му и от резултатите от дейността му по реда, предвиден в устава.

(3) Всеки член е длъжен да прави имуществени вноски, когато това е предвидено в устава.

(4) За задълженията на сдружението членът отговаря до размера на предвидените в устава имуществени вноски. Членът не отговаря лично за задълженията на сдружението.

(5) Членските права и задължения, с изключение на имуществените, са непрехвърлими и не преминават върху други лица при смърт, съответно при прекратяване. Изпълнението на членските задължения и упражняването на членските права може да бъде предоставено другиму, ако е предвидено в устава.

Прекратяване на членството

Чл. 22. (1) Членството се прекратява:

1. с едностранно волеизявление до сдружението;
2. със смъртта или поставянето под пълно запрещение;
3. с изключването;
4. с прекратяването на юридическото лице с нестопанска цел;
5. при отпадане.

(2) Ако уставът не предвижда друго, решението за изключване се взема от общото събрание при поведение, което прави по-нататъшното членство несъвместимо.

(3) Когато уставът предвижда изключването да става по решение на управителния съвет или на друг орган на сдружението, това решение може да се обжалва пред общото събрание.

(4) Отпадането поради невнасяне установените имуществени вноски и системно неучастие в дейността се констатира по документи по реда, предвиден в устава на сдружението.

Органи

Чл. 23. (1) Върховен орган на сдружението е общото събрание.

(2) Управителен орган на сдружението е управителният съвет.

Общо събрание

Чл. 24. Общото събрание се състои от всички членове на сдружението, освен ако в устава е предвидено друго.

Права на общото събрание

Чл. 25. (1) Общото събрание:

1. изменя и допълва устава;
2. приема други вътрешни актове;
3. избира и освобождава членовете на управителния съвет;
4. приема и изключва членове;
5. взема решение за откриване и закриване на клонове;
6. взема решение за участие в други организации;
7. взема решение за преобразуване или прекратяване на сдружението;
8. приема основните насоки и програма за дейността на сдружението;
9. приема бюджета на сдружението;
10. взема решенията относно дължимостта и размера на членския внос или на имуществените вноски;
11. приема отчета за дейността на управителния съвет;
12. отменя решения на другите органи на сдружението, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на сдружението;
13. взема и други решения, предвидени в устава.

(2) Правата по ал. 1, т. 1, 3, 7, 9, 11 и 12 не могат да се възлагат на други органи на сдружението.

(3) Решенията на общото събрание са задължителни за другите органи на сдружението.

(4) Решенията на общото събрание подлежат на съдебен контрол относно тяхната законосъобразност и съответствие с устава.

(5) Решенията на органите на сдружението, които са взети в противоречие със закона, устава или предходно решение на общото събрание, могат да бъдат оспорвани пред общото събрание по искане на заинтересуваните членове на сдружението или на негов орган, отправено в едномесечен срок от узнаването им, но не по-късно от една година от датата на вземане на решението.

(6) Споровете по ал. 4 могат да бъдат повдигнати пред съда по регистрацията на сдружението от всеки член на сдружението или на негов орган, или от прокурора в едномесечен срок от узнаването им, но не по-късно от една година от датата на вземане на решението.

Свикване на общото събрание

Чл. 26. (1) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Общото събрание се свиква от управителния съвет по негова инициатива или по искане на една трета от членовете на сдружението. Ако в последния случай управителният съвет в двуседмичен срок не отправи писмено покана за свикване на общото събрание, то се

свиква от съда по седалището на сдружението по писмено искане на заинтересуваните членове или натоварено от тях лице.

(2) Поканата трябва да съдържа дневния ред, датата, часа и мястото за провеждането на общото събрание и по чия инициатива то се свиква.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Ако друго не е предвидено в устава, поканата се обнародва в „Държавен вестник“ и се поставя на мястото за обявления в сградата, в която се намира управлението на сдружението, най-малко един месец преди насрочения ден.

Кворум

Чл. 27. Ако уставът не разпорежда друго, общото събрание е законно, ако присъстват повече от половината от всички членове. При липса на кворум събранието се отлага с един час по-късно на същото място и при същия дневен ред и може да се проведе, колкото и членове да се явят, освен ако уставът не разпорежда друго.

Гласуване

Чл. 28. (1) Всеки член на общото събрание има право на един глас.

(2) Член на общото събрание няма право на глас при решаването на въпроси, отнасящи се до:

1. него, неговия съпруг(а) или роднини по права линия – без ограничения, по съребрена линия – до четвърта степен, или по сватовство – до втора степен включително;

2. юридически лица, в които той е управител или може да наложи или възпрепятства вземането на решения.

(3) Едно лице може да представлява не повече от трима членове на общото събрание въз основа на писмено пълномощно, освен ако друга норма на представителство или събрание на пълномощниците не са предвидени в устава. Преупълномощаване не се допуска.

Вземане на решения

Чл. 29. (1) Решенията на общото събрание се вземат с мнозинство от присъстващите.

(2) Решения по чл. 25, ал. 1, т. 1 и 7 се вземат с мнозинство 2/3 от присъстващите.

(3) По въпроси, които не са включени в обявления в поканата дневен ред, не може да се вземат решения.

Управителен съвет

Чл. 30. (1) Управителният съвет се състои най-малко от три лица – членове на сдружението. Юридически лица, които са членове на сдружението, могат да посочват за членове на управителния съвет и лица, които не са членове на сдружението. Членовете на управителния съвет се избират за срок до пет години.

(2) Управителният съвет избира от своя състав председател. В устава може да се предвиди, че председателят се избира от общото събрание или друг орган на сдружението.

(3) По решение на общото събрание функциите на управителен съвет могат да се изпълняват и от едно лице – управител.

Правомощия на управителния съвет

Чл. 31. Управителният съвет:

1. представлява сдружението, както и определя обема на представителната власт на отделни негови членове;

2. осигурява изпълнението на решенията на общото събрание;

3. разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;

4. подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;

5. подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на сдружението;

6. определя реда и организира извършването на дейността на сдружението, включително и тази в обща полза, и носи отговорност за това;

7. определя адреса на сдружението;

8. взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;

9. изпълнява задълженията, предвидени в устава.

Заседания на управителния съвет

Чл. 32. (1) Заседанията на управителния съвет се свикват и ръководят от председателя, освен ако уставът не предвижда друго. Председателят е длъжен да свика заседание на управителния съвет при писмено искане на една трета от членовете му. Ако председателят не свика заседание на управителния съвет в седмичен срок, то може да се свика от всеки един от заинтересуваните членове на управителния съвет. При отсъствие на председателя заседанието се ръководи от определен от управителния съвет негов член.

(2) Управителният съвет може да взема решение, ако на заседанието му присъстват повече от половината от неговите членове.

(3) Присъстващо е и лице, с което има двустранна телефонна или друга връзка, гарантираща установяването на самоличността му и позволяваща участието му в обсъждането и вземането на решения. Гласуването на този член се удостоверява в протокола от председателстващото заседание.

(4) Решенията се вземат с мнозинство от присъстващите, а решенията по чл. 14, ал. 2 и чл. 31, т. 3 и 6 – с мнозинство от всички членове. В устава може да се предвиди решенията, с изключение на тези по предходното изречение, да се вземат и с друго мнозинство.

(5) Управителният съвет може да вземе решение и без да бъде провеждано заседание, ако протоколът за взетото решение бъде подписан без забележки и възражения за това от всички членове на управителния съвет.

Раздел II. Фондации

Учредяване

Чл. 33. (1) Фондация се учредява приживе или по случай на смърт с едностранен учредителен акт, с който безвъзмездно се предоставя имущество за постигане на нестопанска цел.

(2) За учредяване на фондацията приживе е необходимо актът да бъде с нотариално заверени подписи.

(3) Когато се прехвърлят вещни права върху недвижим имот, учредителният акт се вписва от съдията по вписванията при районния съд по местонахождението на имота.

(4) Имуществото, предоставено с учредителния акт, се счита за имущество на фондацията при нейното възникване от датата на извършване на учредителния акт приживе или на откриване на наследството по случай смърт.

(5) Учредителят има право да отмени учредителния акт до възникване на фондацията, като това право не преминава върху наследниците.

Съдържание на учредителния акт

Чл. 34. (1) В учредителния акт се посочва:

1. наименованието;
2. седалището;
3. целите;
4. видът на дейност съгласно чл. 2;
5. предоставеното имущество;
6. органите на фондацията;
7. клоновете;
8. правилата относно правомощията на органите;
9. правилата относно начина на представяване;
10. срокът, за който е учредена фондацията.

(2) За да има действие учредителният акт, достатъчно е да са спазени изискванията на ал. 1, т. 3 и 5.

(3) Искането за вписване се прави от учредителя или овластено от него лице или орган, изпълнителя на завещанието, наследника или от някое от лицата, които биха се ползвали от дейността на фондацията съобразно учредителния акт.

(4) Ако са нужни действия за изменение или допълнение на учредителния акт и не е възможно те да бъдат извършени от учредителя или по установен от него или от закона ред, по искане на заинтересуваните заявители окръжният съд по седалището на фондацията извършва промените. Съдът е длъжен да извърши действията в съответствие с волята, изразена с учредителния акт.

Органи

Чл. 35. (1) Фондацията има управителен орган, който може да бъде едноличен или колективен.

(2) Когато учредителният акт предвижда повече от един орган, правилата за общото събрание и управителния съвет на сдружение се прилагат съответно и за другите органи.

(3) Органите на фондацията могат да вземат решения за попълване на състава си. Ако те не са в състояние да сторят това, всяко лице от състава им, както и всяко лице, което би се ползвало от дейността на фондацията, може да поиска от окръжния съд по седалището ѝ да попълни състава на органите си в съответствие с волята, изразена с учредителния акт.

(4) Когато в учредителния акт не са посочени органи на фондацията, те се определят от окръжния съд по местоучредяването ѝ при условията и по реда на чл. 34, ал. 4.

Запазени права

Чл. 36. (1) Запазените права за учредителя или определено от него трето лице преминават върху съответния орган на фондацията, в случай че учредителят или лицето почине, бъдат обявени за отсъстващи или поставени под запрещение, съответно ако бъдат прекратени.

(2) Ако лицата по ал. 1 не упражняват правата си с необходимата грижа или са в трайна невъзможност да ги упражняват, съдът по регистрацията по искане на управителния орган може да постанови техните правомощия да бъдат предоставени на съответния орган на фондацията за известен период или завинаги.

Глава трета. ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ ЗА ОБЩЕСТВЕНОПОЛЕЗНА ДЕЙНОСТ

Раздел I. Общи разпоредби

Приложно поле

Чл. 37. (1) Разпоредбите на този закон относно юридическите лица с нестопанска цел се прилагат спрямо организациите, определени за извършване на общественополезна дейност, доколкото в тази глава не е предвидено друго.

(2) Съдебните и административните органи по регистрацията на юридическите лица с нестопанска цел отказват вписване на организациите, определени за извършване на общественополезна дейност, когато разпоредбите на устава или учредителният им акт противоречат на разпоредбите на тази глава.

(3) Юридическите лица с нестопанска цел, които не са определени за извършване на общественополезна дейност, както и тези, на които е отказано

вписване по реда на ал. 2, могат да продължат да осъществяват дейност в личен интерес на членовете си или на определени лица.

Определяне на извършваната дейност

Чл. 38. (1) Юридическите лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност, разходват имуществото си за:

1. развитието и утвърждаването на духовните ценности, гражданското общество, здравеопазването, образованието, науката, културата, техниката, технологиите или физическата култура;

2. подпомагането на социално слабите, на инвалидите или лицата, нуждаещи се от грижи;

3. подпомагането на социалната интеграция и личностната реализация;

4. защитата на човешките права или на околната среда;

5. други цели, определени със закон.

(2) Чуждестранно юридическо лице с нестопанска цел може да осъществява общественополезна дейност чрез негов клон в страната при условията на този закон.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Юридическите лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност, следва да заявят за вписване в централния регистър обстоятелствата по чл. 45, ал. 2 в двумесечен срок от вписването на определянето в съдебния регистър.

Органи

Чл. 39. (1) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност има колективен върховен орган и управителен орган.

(2) Колективният орган на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност взема решенията си по реда на чл. 32, ал. 4.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 98 от 2001 г., в сила от 1.01.2001 г., изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г., изм. – ДВ, бр. 105 от 2006 г., в сила от 01.01.2007 г.) Годишните финансови отчети на юридическите лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност, вписани в Централния регистър при Министерството на правосъдието, подлежат на независим финансов одит при условията на Закона за счетоводството.

Задължение за водене на книги

Чл. 40. (1) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност е длъжно да води книги за протоколите от заседанията на колективните си органи. Ръководещият заседанието на колективния орган и лицето, изготвило протокола, удостоверяват и отговарят за верността на съдържанието му.

(2) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност изготвя доклад за дейността си веднъж годишно, който трябва да съдържа данни относно:

1. съществени дейности, изразходваните за тях средства, връзката им с целите и програмите на организацията и постигнатите резултати;

2. размера на безвъзмездно полученото имущество и приходите от другите дейности за набиране на средства;

3. (нова – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) вида, размера, стойността и целите на получените и предоставени дарения, както и данни за дарителите;

4. (предишна т. 3 – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) финансовия резултат.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Годишният доклад за дейността и финансовият отчет на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност се представят на хартиен или електронен носител. Те са публични и се публикуват в бюлетина и интернет страницата на централния регистър.

Разходване на имущество

Чл. 41. (1) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност може безвъзмездно да разходва имущество и да осъществява дейността, насочена за постигане на целите, определени по реда на този закон.

(2) Подборът на лицата и начинът на тяхното подпомагане от юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, се извършват в зависимост от целта и финансовите възможности на юридическото лице с нестопанска цел съгласно обявения ред и правилата за осъществяване на дейността. Информацията за реда, по който се извършва подборът, е общодостъпна и се вписва в централния регистър.

(3) За безвъзмездно разходване на имуществото на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност е необходимо мотивирано решение, взето от върховния орган на организацията с мнозинство 2/3 от всички негови членове, когато е в полза на:

1. лица от състава на другите му органи и техните съпрузи, роднините им по права линия – без ограничение, по съребрена линия – до четвърта степен, или по сватовство – до втора степен включително;

2. лица, били в състава на управителните му органи до 2 години преди датата на вземане на решението;

3. юридически лица, финансирали организацията до 3 години преди датата на вземане на решение;

4. юридически лица, в които посочените лица в т. 1 и 2 са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения;

5. (нова – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) политически партии, в ръководните и контролните органи на които участват членове на ръководни и контролни органи на юридическите лица с нестопанска цел.

(4) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност не може да сключва сделки с лицата по ал. 3, т. 1, както

и с юридически лица, в които посочените лица са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения, освен ако сделките са в очевидна полза на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност или са сключени при общи условия, публично обявени.

Преобразуване

Чл. 42. Юридическо лице с нестопанска цел, определено за осъществяване на общественополезна дейност, не може да се преобразува в юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза.

Ликвидация

Чл. 43. (1) Ликвидаторът е длъжен по възможност да удовлетвори кредиторите на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност от наличните парични средства, а ако това е невъзможно – чрез осребряване първо на движимото, а след това на недвижимото имущество на юридическото лице с нестопанска цел.

(2) Имущество не може да се прехвърля по какъвто и да е начин на:

1. учредителите и настоящите и бившите членове;
2. лицата, били в състава на органите му и служителите му;
3. ликвидаторите освен дължимото възнаграждение;
4. съпрузите на лицата по т. 1 – 3;
5. роднините на лицата по т. 1 – 3 по права линия – без ограничение, по съребрена линия – до четвърта степен, или по сватовство – до втора степен включително;
6. юридическите лица, в които лицата по т. 1 – 5 са управители или могат да наложат или възпрепятстват вземането на решения.

Имущество след ликвидацията

Чл. 44. (1) (Изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Имуществото, останало след удовлетворението на кредиторите, се предоставя по решение на съда на юридическото лице с нестопанска цел, определено за извършване на общественополезна дейност със същата или близка нестопанска цел, ако редът за разпределянето му не е уреден в устава или учредителния акт.

(2) Ако имуществото не бъде предоставено по реда на ал. 1, то се предава на общината, в която е седалището на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел. Общината е длъжна да предоставя имуществото за извършване на възможно най-близка до целите на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел общественополезна дейност.

Раздел II. Централен регистър

Вписване в централния регистър

Чл. 45. (1) Юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност трябва да представят заявление за вписване в централния регистър при Министерството на правосъдието.

(2) Към заявлението се прилагат:

1. препис от съдебните решения по регистрацията;
2. (изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) удостоверение за актуално състояние по регистрацията, издадено от съда по регистрацията;
3. (отм. – ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г.)
4. декларация за наличието на обстоятелствата по чл. 38-41, както и за дължимите данъци, такси, мита и други публични вземания;
5. правилата и редът за извършване на общественополезна дейност.

(3) Министърът на правосъдието приема правилник за устройството и реда на работата и воденето на регистъра и утвърждава образци на представяните пред него документи. Министърът или оправомощено от него лице вписва заявените обстоятелства с мотивирано решение незабавно. Когато е необходимо да се представят допълнителни доказателства или да се отстранят недостатъци по представените документи, вписването се извършва след изтичане на предоставения срок за допълнения и изменения в подаденото заявление.

(4) Вписването в регистъра се отказва, ако юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност не е вписано от компетентния съд като юридическо лице с нестопанска цел за извършване на общественополезна дейност или ако неговата дейност противоречи на закона. Налице е мълчалив отказ за вписване, ако то не бъде извършено в 14-дневен срок от заявяването му.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 30 от 2006 г., в сила от 12.07.2006 г.) Изричният или мълчаливият отказ за вписване подлежи на обжалване в 14-дневен срок по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

(6) (Изм. – ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г.) Влезлите в сила откази се съобщават служебно на съда по седалището на юридическото лице с нестопанска цел и на органите на Националната агенция за приходите.

(7) На вписване подлежат и промените в обстоятелствата по ал. 2.

(8) (Изм. – ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г.) Правата на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност да ползват облекчения по настоящия закон възникват от датата на вписване в централния регистър. Вписаното обстоятелство се счита известно на третите лица от деня на вписването, като последното се съобщава служебно

но на съда по седалището на юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и на органите на Националната агенция за приходите.

(9) Централният регистър е публичен, като всеки може да иска справка или извлечение от съдържанието му относно информацията, която подлежи на обявяване.

(10) Правилата за публичност на централния регистър се прилагат съответно, когато в друг регистър се вписват обстоятелства по този закон.

(11) Централният регистър издава месечен бюлетин, в който се публикуват вписаните юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, отказите и заличените вписвания, както и се обявява информация съобразно Правилника за дейността на централния регистър.

(12) Процедурата по вписване в централния регистър, публикациите, обявяването на информацията и обжалването на отказите за вписване са освободени от заплащане на държавни такси.

Ежегоден контрол

Чл. 46. (1) Юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност са длъжни да представят до 31 май на всяка година информация за дейността си през предходната година пред централния регистър.

(2) В регистъра се заявяват за вписване и се представят:

1. реписите от съдебните решения за регистрация на промени;
2. списъкът на лицата, били в състава на управителните органи;
3. информация за дейността по чл. 38;
4. (изм. и доп. – ДВ, бр. 79 от 2006 г., изм. – ДВ, бр. 105 от 2006 г., в сила от 01.01.2007 г.) годишен финансов отчет, включително заверен, когато подлежи на независим финансов одит;
5. годишният доклад по чл. 40, ал. 2;
6. декларация за дължимите данъци, такси, мита и други публични вземания;
7. промени в устава или учредителния акт.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 33 от 2006 г., отм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.)

Текущ контрол

Чл. 47. Министърът на правосъдието има право да изисква текуща информация за обстоятелствата, подлежащи на вписване.

Задължение за уведомяване

Чл. 47а. (Нов – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) За закононарушенията, констатирани при ежегодния или текущ контрол, министърът на правосъдието уведомява съответните държавни контролни органи за предприемане на проверки и предвидените в закона действия.

Заличаване на вписването

Чл. 48. (1) (Изм. – ДВ, бр. 33 от 2006 г., изм. – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Вписването се заличава от министъра на правосъдието или оправомощено от него лице – служебно, по искане на прокурора или на съответните държавни контролни органи, когато юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност:

1. системно не представя в определените срокове информацията по отношение подлежащите на вписване обстоятелства;

2. две поредни години не представи в срок информация за дейността по смисъла на чл. 46, ал. 1;

3. извършва дейност в нарушение на чл. 13, ал. 1, т. 3, буква „б“;

4. системно не внася в срок публични вземания;

5. е останало с членове под законово изискуемия минимум за период повече от 6 месеца.

(2) (Нова – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) В случаите по ал. 1, т. 1 и 2, преди заличаване на вписването, министърът на правосъдието изпраща писмено уведомление до юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, в което определя допълнителен срок за представяне на информацията, след който, ако тя не бъде представена, вписването се заличава.

(3) (Премишна ал. 2 – ДВ, бр. 79 от 2006 г.) Заличаването на вписването не освобождава юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и членовете на управителните му органи от задълженията и отговорността им по този закон.

Повторно вписване

Чл. 49. (1) Юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, на което е заличено вписването, може да заяви повторно вписване не по-рано от изтичането на една година след отпадане на основанията за заличаването му. Това право може да бъде упражнено еднократно.

(2) Юридическото лице, на което е заличено вписването като юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, може единствено да продължи да разходва имуществото си за дейностите, посочени в устава или учредителния си акт, доколкото не противоречат на разпоредбите на чл. 38, ал. 1, чл. 41, ал. 1, чл. 43 и 44.

Обжалване

Чл. 50. (1) Решенията на министъра на правосъдието за отказ от вписване на заявените обстоятелства или за заличаване на вписването на юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност подлежат на обжалване пред Върховния административен съд в 14-дневен срок от съобщаването им.

(2) Ако отказът за вписване, съответно заличаването бъдат отменени, вписването се извършва служебно.

(3) Влезлите в сила откажи за вписване и заличаването на вписването се отбелязват служебно от съда по регистрация на юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на общественнополезна дейност.

Глава четвърта.

КЛОНОВЕ НА ЧУЖДЕСТРАННИ ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ (ЗАГЛ. ИЗМ. – ДВ, БР. 42 ОТ 2005 Г.)

Приложим закон за чуждестранните юридически лица с нестопанска цел

Чл. 51. (Отм. – ДВ, бр. 42 от 2005 г.)

Учредяване на клон (Загл. изм. – ДВ, бр. 42 от 2005 г.)

Чл. 52. (1) (Отм. – ДВ, бр. 42 от 2005 г.)

(2) Чуждестранно юридическо лице с нестопанска цел може да учреди клон в страната, ако целите му не противоречат на обществения ред и закона в Република България.

Преходни и Заключителни разпоредби

§ 1. (1) Заварените към датата на влизане на този закон в сила юридически лица с нестопанска цел запазват правоспособността си на юридически лица без да се регистрират по реда на този закон.

(2) Юридическите лица с нестопанска цел, които желаят да бъдат определени за осъществяване на общественнополезна дейност, трябва да представят заявление за вписване в Централния регистър при Министерството на правосъдието в тригодишен срок от влизането на закона в сила. Статутът на юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественнополезна дейност се придобива от датата на вписване в централния регистър.

(3) Заявлението трябва да съдържа подлежащите на вписване обстоятелства по реда на чл. 45, ал. 2.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 25 от 2002 г.) Заварените към датата на влизане в сила на закона сдружения и фондации са длъжни в срок до 31 декември 2002 г. да приведат уставите или учредителните си актове в съответствие със закона.

§ 2. (1) (Предишен текст на § 2 – ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм. – ДВ, бр. 120 от 2002 г., доп. – ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Организациите, които имат за цел извършването на политическа, синдикална и дейност, присъща на вероизповедание, както и читалищата, се уреждат с отделен закон.

(2) (Нова – ДВ, бр. 41 от 2001 г.) До влизането на закона по ал. 1 в сила регистрацията на нови синдикални организации, вписването на промени в подлежащи на регистрация обстоятелства на юридически лица на съществуващи синдикални организации, както и свързаните с това заварени съдебни производства, се извършват по реда на глава първа. Съдът вписва в регистъра данните по чл. 18, ал. 1, т. 1-3, 5-7 и 9 от закона.

§ 3. Този закон отменя чл. 134-154 от Закона за лицата и семейството (обн., ДВ, бр. 182 от 1949 г.; попр., бр. 193 от 1949 г.; изм., Изв., бр. 12 от 1951 г., бр. 12 и 92 от 1952 г., бр. 15 от 1953 г.; попр., бр. 16 от 1953 г.; изм., бр. 89 от 1953 г., бр. 90 от 1955 г., бр. 90 от 1956 г., бр. 50 от 1961 г., ДВ, бр. 23 от 1968 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 41 от 1985 г., бр. 46 от 1989 г., бр. 20 от 1990 г., бр. 15 от 1994 г., бр. 67 от 1999 г.).

§ 4. В Закона за администрацията (обн., ДВ, бр. 130 от 1998 г.; бр. 8 от 1999 г. – Решение № 2 на Конституционния съд от 1999 г.; изм., бр. 67 от 1999 г., бр. 64 от 2000 г.) чл. 22 се отменя.

§ 5. (1) Прекратяват се всички сдружения с нестопанска цел и всички фондации в уставите или учредителните актове, на които към влизане на този закон в сила е вписано, че имат за цел или задача да съдействат на Българската комунистическа партия, Отечествения фронт, Димитровския комунистически младежки съюз и техните правоприменици.

(2) Съдът обявява прекратяването по искане на прокурора или на всяко заинтересувано лице и назначава ликвидатори.

(3) Ликвидацията се извършва по реда на Търговския закон и следва да приключи в 6-месечен срок от назначаването на ликвидаторите.

(4) Имуществото, останало след удовлетворяване на кредиторите, се предава на държавата. То може да бъде предоставено по реда на чл. 44 на други юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност.

§ 6. Законът влиза в сила от 1 януари 2001 г. и неговото изпълнение се възлага на министъра на правосъдието.

Законът е приет от XXXVIII Народно събрание на 21 септември 2000 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

• • • • •

Преходни разпоредби
КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ

(ОБН. – ДВ, БР. 79 ОТ 2006 Г.)

§ 12. Юридическите лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност, които не са вписани в Централния регистър при Министерството на правосъдието, подават заявление за вписване в едногодишен срок от влизането в сила на този закон.

• • • • •